

CAN ZAM

REVINDICACIÓ DEL GRAN PARC
DE SANTA COLOMA



PLATAFORMA EN DEFENSA DE LA SERRA DE MARINA I CAN ZAM
Escanejatz per Girona.net.tv

CAN ZAM

REIVINDICACIÓ DEL GRAN PARC DE SANTA COLOMA



Escanejat per Gramnet.tv

2005

Edita:

Plataforma en Defensa de la Serra de Marina, el Riu i Can Zam

Comissió impulsora del llibre:

Paco Bustos, Teresa Franco, Núria Hoyo, Ferran López, Josep Pitarque, Àngel Pla i Josefa Sánchez

Textos:

Albert Fabà, Juanjo Gallardo, Albert Noguera i Carreras, J.M. Márquez, Àngel Pla, Jordi Rovira, Ferran Saro i Jaume P. Sayrach

Fotografies:

Ajuntament de Santa Coloma: p. 29, 30; **Arxiu Museu Torre Balldovina / Grama:** 12, 23, 27; **El Punt:** p. 32, 49, 50; **Fòrum-Grama / JPS:** p. 20, 33, 42, 45, 48, 53, 56, 57, 58, 59, 60, 64, 65; **M. Àngels Franco Sala:** p.36; **Juan José Pastor,** p. 19; **Oriol Rius,** p.8;

Fotografia de portada: parc de Can Zam (JPS).

Fotografia de contraportada: Can Marina, després de ser enderrocada l'estiu de 2005 (JPS).

Disseny i maquetació:

Edicions Fòrum-Grama

Imprimeix:

Gràfics Irlanda,

c. Mn. Camil Rossell, 26

08921 SANTA COLOMA DE GRAMENET

Tel. 93 468 54 33

Dipòsit Legal: B-40.848-2005

Exemplars: **500**

Santa Coloma de Gramenet: tardor de 2005



**Diputació
Barcelona**
xarxa de municipis

Amb el suport de l'Àrea de Medi Ambient
DIPUTACIÓ DE BARCELONA

Escanejat per Gramenet.tv

El futur de Can Zam és a les portes i aviat veurem en quina mesura el parc respondrà a les veritables necessitats de la ciutat. Aquest llibre vol contribuir a aquest objectiu, tot honorant la gent que ha dedicat part de la seva vida a fer que puguem fruir del gran parc urbà, verd i frondós, tant de temps reclamat.

La Comissió de la Plataforma encarregada d'impulsar el llibre es felicita per la magnífica resposta i per l'entusiasme de les nombroses persones i entitats que han treballat perquè el llibre veïés la llum.

Tirar endavant un projecte com aquest ha estat una feina complicada que s'ha pogut realitzar amb l'ajut econòmic de l'àrea de Medi Ambient de la Diputació de Barcelona.

A totes aquestes persones i entitats dediquem el llibre.

Plataforma en defensa de la Serra de Marina, el Riu Besòs i Can Zam

Escanejat per Gramenet.tv

PRÒLEG

Vint hectàrees per a un somni

També les ciutats tenen somnis. Somien d'obtenir el necessari per viure-hi. Somien la cura per als seus mals. Somien els estris per créixer. Somien els béns perquè els seus habitants s'hi trobin bé, avancin i prosperin. També somien que els ciutadans s'hi identifiquin i se l'estimin. I, si pot ser, que se'n sentin orgullosos. Només així la ciutat és ciutat i no tan sols un lloc per viure-hi. Santa Coloma té un somni pendent des de fa més trenta anys: recuperar una part del seu petit territori per fer les paus amb la natura. I aquest lloc és Can Zam.

“Volem parcs! Volem zones esportives!” Des d'una foto en blanc i negre em miro amb un somriure de vint anys. Havíem vingut des del Fondo a fer una cavalcada de Reis mig improvisada, com tot. Amb un cavall tronat que no sé qui el va portar ni d'on el va treure arrossegant un carret que feia de carrossa. No hi havia reis i els patges eren de pega, però ens seguien molts nens. Tot era així, força innocent i pobre. Però les pancartes ja ho deien ben clar: “Can Zam per al poble”.

Han passat molts anys; ciutat, ciutadans i país han anat canviant. Nous reptes, nova gent i nous enfocaments del que és bàsic componen un nou escenari. Escanyada per la pròpia orografia, desbordada per alguns dels seus extrems, Santa Coloma sempre s'ha debatut modernament entre les necessitats i les faves comptades. Aquí és on reprèn força la idea d'una ciutat com a quelcom més que un conjunt d'habitatges i serveis. Un parc frondós no és un caprici ni un oblit d'altres problemes sinó una necessitat, com un dia ho van ser els ambulatoris,

les escoles i el metro. Cal un dens tapis verd vora el riu; cal un teló que embelleixi i humanitzi la ciutat; cal un espai a compartir amb els veïns de l'altra riba.

La recuperació del Besòs era gairebé una utopia en la qual pocs hi creien i avui és realitat. En una època de realisme gairebé obligatori, es fa imprescindible seguir somiant una ciutat més amable per avui i per al futur. Aquestes pàgines expliquen l'admirable lluita ciutadana de trenta anys per recuperar Can Zam. Narren la tenaç persecució d'un somni que es mesura en unes poques hectàrees.

AGUSTINA RICO

1

Dels orígens a les primeres mobilitzacions veïnals

En torn als orígens

La finca de can Zam està situada a l'esquerra de la carretera que va de Santa Coloma a Montcada i la Roca. Antigament ocupava una gran extensió delimitada pel riu Besòs, l'actual Parc Europa, la carretera ja assenyalada i el que avui és la fàbrica de Cerveses Damm.

La masia és centenària, però no és de les més antigues de Santa Coloma. Tot fent un petit repàs històric, ja en el segle X es coneix l'existència d'una petita església pre-romànica, que serviria al petit grup de veïns format probablement pels antics habitants del poblat iber que els romans van obligar a baixar del Turó del Pollo i que, en part, treballarien en les vil·les dels romans. Durant el segle XI abunden les referències a *Gramenetum* en documents que parlen de cessions de terres a camperols, i ja apareix directament anomenada Santa Coloma de Gramenet.

De les antigues vil·les romanes (cases rurals de grans propietaris sota l'imperi romà que dominaven grans extensions de terres treballades per esclaus) d'aquella època, al territori del nostre municipi se n'han trobat alguns indicis. En són un exemple el Molí Raimon Llobet (el Molinet) o el Mas Guifred, posteriorment Puigfred (en el turó de l'Hospital Esperit Sant). També en temps molt reculats (segle X o XI) existia ja la torre de defensa denominada Balldovina, sobre la qual posteriorment s'aixecarà una masia.

La primera referència a la masia de Can Zam és més tardana i prové del segle XVII. Era propietat de Francesc Calbó i se l'anomenava Can Teixidor, tot i que popularment ja era coneguda com Can Calbó. Tanmateix, ens falta informació de l'extensió que ocupava aleshores. En aquell segle, es van succeir crisis generalitzades: guerres, fam, pesta... I es va produir un dels esde-



La masia de Can Zam en l'actualitat

veniments que han convertit la masia de Can Zam en un petit retall de la història de Catalunya.

Reunió del govern català sota el roure de Can Zam

En el context de la guerra que enfrontava Castella amb França (segle XVII), a Catalunya hi va haver una revolta popular dirigida per la pròpia Generalitat: la Guerra dels Segadors. Les institucions catalanes, buscant recolzament contra el rei de Castella Felip IV i el seu valido -el Comte Duc d'Olivares-, van pactar amb Lluís XIV, rei de França. Les tropes franceses van assentar-se aviat en sòl català i van provocar enfrontaments contra la població pel seu comportament agressiu. El representant del rei francès, Pierre de Marca, va descansar a Sant Jeroni de la Murtra entre 1648 i 1651. Caracteritzat pel seu tarannà autoritari i repressiu, aquest home seria nomenat més tard arquebisbe de París. Les autoritats de

Catalunya, fugint probablement de la pesta que s'estenia per la ciutat de Barcelona -o potser convocats pel delegat del rei francès que es devia trobar en un dels seus períodes de descans a Sant Jeroni-, es van reunir al voltant del roure de la masia de Can Zam

En el segle XVIII, la masia va passar a mans de Gonzalo Planella, Comte de Llar, els hereus del qual van tenir com a masover a principis del segle XIX a Pau Quadres, que seria alcalde de Santa Coloma el 1815, símptoma de la importància econòmica i social que anava adquirint la finca. Quadres va ser substituït posteriorment per Bartomeu Busquets, que havia estat masover de Can Peixauet. Busquets va ser alcalde de la ciutat en quatre ocasions durant la primera meitat de segle. Se'l coneixia amb el nom de Zam, d'on prové el nom actual de la masia. La funció del masover era organitzar el treball agrícola del mas en absència del propietari i era l'encarregat de contractar els jornalers necessaris.

Can Zam durant el segle XIX

La situació de la masia de Can Zam durant la primera meitat del segle XIX no variaria gaire del que relata Jaume Galobardes. Els sous dels treballadors oscil·laven segons el sexe i les feines que feien -la verema, la sega de cereal, el podat de les oliveres, etc-. Una veremadora guanyava 3,5 rals diaris i un home n'obtenia 8 per la mateixa feina. El treball de les oliveres, que exigia perícia i experiència, era exclusiu dels homes i es pagava a una pesseta i mitja (set rals). Les fàbriques tèxtils properes, en què ja començaven a treballar-hi dones que cobraven una pesseta diària, es van anar convertint en un pol d'atracció per a les filles dels camperols colomencs. Mentrestant, en els camps de la masia es cultivava vinya, blat, cànem, hortalisses en zones de regadiu, arbres fruiters com la figuera, l'olivera i el taronger; i també hi havia aus de corral.

El que sabem de Can Zam en la primera meitat del segle XX s'extreu de l'anàlisi del mapa de Santa Coloma de 1939, el terreny sembla projectat per ser urbanitzat, amb els seus corresponents carrers i illes. Però la prudència no ens ha de portar a escriure conclusions precipitades. El futur pla metropolità del 1953 sí que plantejarà projectes concrets sobre la finca, i serà aleshores quan entrem en la història actual de Can Zam.

El Pla Comarcal del 1953

En començar la dècada dels 50 Santa Coloma reunia, lamentablement, les

millors condicions perquè es donés una forta operació especulativa en relació amb l'habitatge. L'absència de normativa municipal que van saber utilitzar els grups econòmics per al seu benefici, la permisivitat i complicitat dels diferents ajuntaments franquistes, el creixement demogràfic -i per tant la forta demanda d'habitatges, tenint en compte que el municipi tenia el 1950 el 64% del sòl sense edificar- van ser algunes de les característiques que expliquen un *boom* especulatiu que no es pot comparar amb el d'altres ciutats del cinturó de Barcelona.

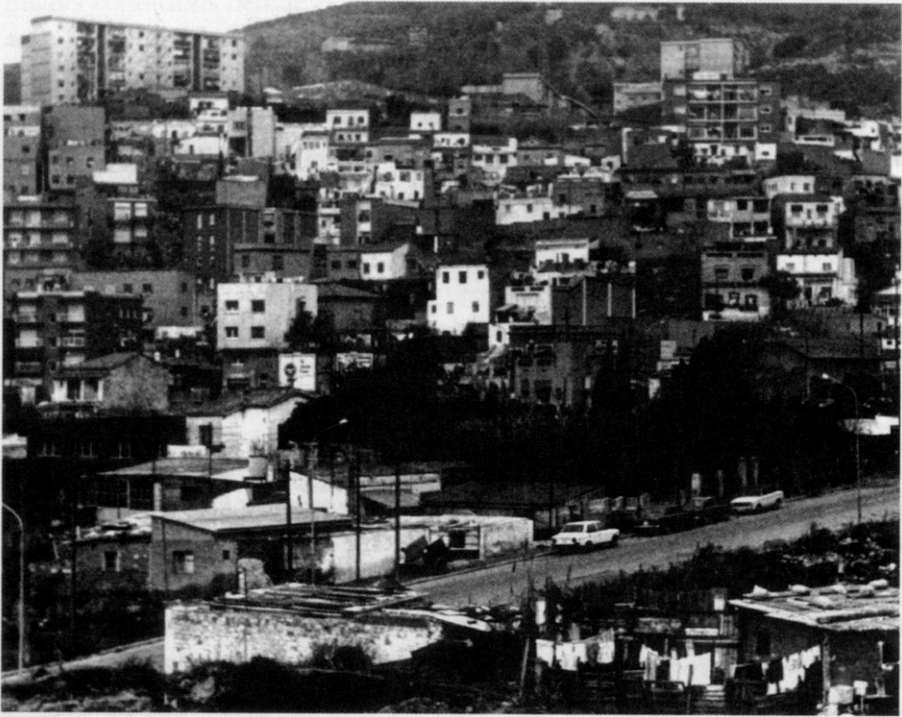
La forta onada migratòria procedent d'Andalusia i Llevant que van patir Barcelona i els municipis que l'envoltaven va obligar les autoritats a dissenyar el pla urbanístic anomenat Pla d'Ordenació Urbana de Barcelona i la seva Zona d'Influència. Es va aprovar definitivament el 3 de desembre del 1953. El devenir urbanístic de Santa Coloma i en particular dels terrenys de Can Zam estan fortament lligats al citat pla i al seu desenvolupament posterior.

Les disposicions del Pla Comarcal de 1953 podem qualificar-les de molt acceptables per aquell temps, pel que fa a la distribució i als usos del territori en la nostra ciutat. Sobretot perquè avui sabem que l'incompliment d'aquella normativa va fer de Santa Coloma un caos.

El pla de 1953, que incloïa Barcelona i 24 municipis entre els quals Santa Coloma, pretenia evitar l'agregació de les poblacions que envoltaven la gran ciutat. És a dir, volia potenciar-ne el creixement autònom i independent. Buscava, en definitiva, un equilibri territorial i una distribució equitativa de la gent que arribava, cuidant especialment les zones verdes. Però va resultar ineficaç, a Santa Coloma, per motius diversos. Va estar elaborat i imposat d'esquena als municipis, no va evitar que la nostra ciutat creixés poblacionalment el doble que Barcelona i, sobretot, no tenia un caràcter executiu, i permetia que els diferents ajuntaments poguessin desenvolupar-lo i alterar-lo amb els anomenats plans parcials. El pla establia que «al desarrollarse en planes parciales podrá ser modificado en aquellos extremos que se considerasen modificables para la mejor realización de sus fines». (José Soteras, *El Plan Comarcal de 1953*, Biblioteca Valls i Taberner). I els diferents ajuntaments de Santa Coloma no van dubtar en fer catastròfics plans propis que van fer de cobertura legal de grans negocis especulatius.

Suburbialització de Santa Coloma i especulació

Des dels anys 50, Santa Coloma creixia demogràficament a un ritme que doblava el de Barcelona. Això, juntament a les polítiques municipals descrites,



Vista dels barris de muntanya: del barraquisme a l'especulació

cipal propietària. (*Gramma*, gener del 1975. Aquesta publicació es feia ressò del que ja s'havia publicat a *Solidaridad Nacional* el 31 de desembre del 1969. Es diu que aquesta empresa, PROMINSA, tenia com a objectiu la creació d'empreses i negocis de tot tipus. Hi participaven el Bank of America, amb un 49% del capital, i estava associada a la Compañía General de Tabacos de Filipinas).

La superfície de Can Zam, similar en extensió a la del parc de la Ciutadella de Barcelona, apareixia destinada a ús agrícola permanent en el Pla Comarcal del 1953, amb connexió al parc forestal de la muntanya. La part restant s'establia com a parc urbà, on es preveien instal·lacions culturals i esportives. No obstant això, l'Ajuntament va aprofitar la possibilitat d'intervenció que li donaven els plans parcials per proporcionar el sòl a les grans immobiliàries. El va vendre a un preu barat per la seva condició d'agrícola, i després vindrien la requalificació i el negoci.

Escanejat per Gramenet.tv

Els plans parcials, cobertura legal de l'especulació

Quan era alcalde Víctor Jové Minguillón, el juliol de 1960, es va presentar al ple municipal l'anomenat Pla Parcial d'Ordenació del Polígon Riera de Can Zam, que després de diverses correccions va ser aprovat definitivament per la Comissió d'Urbanisme de Barcelona i Comarca el 29 de desembre del 1964, amb el nom de Pla Parcial del Sector Nord-Oest. El nou pla canviava la qualificació d'agrícola pel de zona d'indústria i habitatge, tot i que es mantenia el sector destinat a parc urbà. Sobre la base d'aquest pla es va construir l'actual fàbrica de Cerveses Damm el 1964 en l'antiga zona agrícola, i l'IES Puig Castellar en la zona de parc urbà.

Les expectatives dels colomencs de disposar per a la ciutat d'un espai d'equipaments i d'un parc en una Santa Coloma que patia un creixement demogràfic desmesurat van quedar frustrades. Durant els anys següents es va manifestar aquest ressentiment popular. S'intentava sacrificar una de les tres zones de descongestió més importants de la ciutat, juntament amb el parc urbà del Raval i el del Moto Cross.

Darrere d'aquesta qualificació de zona hi havia un negoci formidable. Les immobiliàries havien adquirit els tres-cents mil metres quadrats a un preu de 20 pessetes el pam perquè es tractava de sòl agrícola. I amb la variació de denominació a rural i urbà es venia a 150 o 200 pessetes el pam. Les empreses promotores havien guanyat prop de 975 milions de pessetes només amb el canvi.

Si els alcaldes de la dècada dels 60 es van distingir per les requalificacions i els assalts a les zones verdes i al patrimoni amb els plans parcials, la nova alcaldia de Juan Porta Bussons, a començament dels 70 va aconseguir encendre els ànims i les protestes dels colomencs amb la seva política municipal. Durant el seu mandat es va donar llum verda a plans com el de l'Illa de l'Ajuntament o el del Moto Cross. I, com veurem, es va relançar el de Can Zam.

A *La Vanguardia*, un article de José María Milagro va posar de manifest la voràgine constructiva, alhora que comprovava que no s'havia complert el pla de 1953, que preveia per a Santa Coloma set-cents mil metres quadrats de zones verdes i equipaments. L'any 1971 ja n'havien desaparegut més de tres-cents mil sota els edificis. Però tornem a Juan Porta Bussons i a Can Zam. El 8 de setembre del 1971 el ple municipal va aprovar el Projecte de Reparcel·lació del Polígon de Can Zam. S'hi recollien els 177.154 metres

quadrats de terreny del polígon, cedits gratuïtament pels propietaris al municipi: 95.510 per destinar-los a parc urbà i instal·lacions esportives, 60.421 per a vials i 21.223 per a zones verdes, amb el compromís de no modificar el destí assenyalat dels terrenys en la reparcel·lació. (Marcelo López Ródenas, *Historia Social de Santa Coloma*, citat al núm. 23 de *Gramenet*).

1972: l'alcalde Porta impulsa el Pla Parcial sobre Can Zam

Els acords anteriors van quedar en suspens durant més d'un any. Però el 2 de desembre del 1972 es va voler donar l'impuls definitiu amb l'aprovació per la Comissió d'Urbanisme. El títol oficial del pla era, llavors, el de Pla Parcial Zona Nord-Oest Reestructuració Edificabilitat Polígon Can Zam, i definia amb claredat tots els interessos especulatius que abans havien quedat velats. Partint de la informació que ens proporciona la revista *Gramet*, el pla organitzava els 311.470 metres quadrats de terreny de la manera següent:

Zones	m2	Total vivendes	Tipus vivendes	habit.
Suburbana- extensiva	24.243	900	Planta i 3 pisos	4.000
Suburburbana. semi- intensiva:	13.516	1.400	Blocs 11 plantes	6.000
zona escolar	5.615			
zona verda	23.272			
centre històric	3.960			
Indústr. mitjana	110.995	es preveien 1.000 llocs de treball		

La zona suburbana extensiva estava destinada a blocs de tres pisos i àtic, i correspondria a la zona que està davant de l'institut Puig Castellar; carrers Víctor Hugo, Anselm de Riu, Nòbel i Girona. La zona suburbana semi-intensiva estava destinada també a habitatges, però amb blocs aïllats d'11 pisos. Les 2.300 noves llars que proporcionava el projecte i que tant necessitava Santa Coloma van fer que l'Ajuntament el lloés. L'alcalde Porta explicava:

«Dos propietarios se han puesto de acuerdo con el repartimiento equitativo de

Escanejat per Gramenet.tv

las zonas verdes» i assegurava que la zona residencial de Can Zam seria «formidable». «Y además, se hará muy pronto», afegia. «Así mismo, podremos disponer de una zona industrial...» (*Gramma*, febrer de 1973. Eugeni Madueño signa una anàlisi rigurosa del pla). Altres responsables de l'Ajuntament també opinaven al respecte: «...uno de los objetos del Polígono de Can Zam será habilitar una zona destinada a industria para que los habitantes de nuestra ciudad tengan industrias y lugares de trabajo en la misma población, con lo que se transformaría la ciudad en lo que debería ser y no en una ciudad dormitorio como es actualmente» (ibídem).

Crítica del Pla Parcial de Can Zam

A aquests avantatges l'Ajuntament en sumava d'altres. Pensava recaptar entorn de 7,5 milions en concepte d'impostos industrials i contribució territorial i urbana. Tanmateix, el projecte amagava una realitat absolutament diferent, n'hi ha prou amb analitzar algun aspecte per veure-ho. S'havien de crear 1.000 nous llocs de treball en la indústria projectada, però prenent la població activa de Santa Coloma, els 10.000 nous habitants de Can Zam suposaven entorn de 4.500 obrers nous. Si només tindrien ocupació 1.000, els 3.500 restants es veurien forçats a sortir del municipi per treballar. En altres paraules, es potenciava la ja existent ciutat dormitori.

De la mateixa manera, s'incrementava el dèficit de les places escolars. En el projecte es contemplava la construcció d'un centre per a 640 alumnes però, si la població escolar dels nous ocupants de Can Zam en necessitava 2.550, ¿on anirien els altres 1.910 nens? A Santa Coloma no hi havia centres suficients. Per últim, es plantejava un parc urbà mutilat pels vials i la projectada autopista, i per l'institut Puig Castellar. A més, existien camps provisionals d'esports que s'havien de treure per plantar-hi arbres. Era l'etern dilema: o zones verdes, o col·legis; o parcs, o equipaments, necessaris en una ciutat en què faltava de tot. En definitiva, dels 95.510 metres quadrats destinats a parc urbà, només en quedaven 46.250 de disponibles. ¡Que fàcilment surten els números, en canvi, quan analitzem l'espectacular negoci per la realització del pla! Eugeni Madueño ho aprecia en un article publicat a *Gramma*:

«De los 31.698 metros cuadrados para edificar viviendas a 250 pesetas el palmo, los propietarios obtendrán 200 millones de pesetas. De los 110.998 metros cuadrados destinados a solares industriales a 100 pesetas el palmo, supondrá 277,5 millones de pesetas. Por otro lado las inmobiliarias sacarán el mayor

beneficio, calculado en 448,5 millones de pesetas». (Per una informació més detallada dels efectes del pla en els diferents barris, *Gramma*, juliol-agost 1974).

Respecte a l'actitud dels colomencs davant de tanta especulació no hi va haver una resposta social important. Ja fos per desinformació o per la falta de sensibilitat davant d'un tema amb tanta transcendència per la ciutat, gairebé no hi va haver respostes ciutadanes més enllà dels redactors de *Gramma* i d'alguns dels seus lectors. És estrany que en aquells anys de grans mobilitzacions -com la de l'ambulatori, que va convocar més de 10.000 persones; les que van fer-se al Raval demanant enllumenat el 1972; o les dels autobusos del 1974; o fins i tot la defensa del Moto Cross del 1973-, Can Zam no tingués el mateix poder de convocatòria. Esdevé il·lustratiu el que s'escriví a *Gramma* en relació a Can Zam:

«La ignorancia de la población respecto a los problemas impide que ésta tome conciencia de ellos y de sus derechos. La ignorancia, el papeleo burocrático, la pérdida de tiempo y la falta de unión... todo ello contribuye a que la especulación cabalgue plácidamente ya sobre los pocos solares». (*Gramma*, juliol 1974).

La presentació del Pla Comarcal d'abril del 1974 canviaria la tendència dels plans parcials que hem assenyalat. El seu nom oficial era Pla General d'Ordenació Territorial de la Comarca de Barcelona. El defensaven fermament el capital industrial i la gran banca, i això el va conduir a una dura pugna amb els grups especulatius tradicionals. La nova ordenació del territori no presentava grans novetats respecte del de 1953. Això sí, posava èmfasi en una nova localització de la indústria i en la construcció de vies de comunicació ràpides.

L'Ajuntament vota contra Can Zam verd (1974)

Els colomencs, organitzats en les associacions de veïns acabades de legalitzar (durant els tres primers mesos del 1975, es van legalitzar les associacions del Centre, Singuerlín, Oliveres, Guinardera, Santa Rosa i Raval. Més informació a Marcelo López Ródenas, *Historia Social de la Santa Coloma Moderna*), van estar sempre pendents de tots els plens en què es podien prendre decisions importants. Durant el mes de maig van ocupar massivament la sala de plens perquè es deia que, amb motiu de la visita del senyor Ángel Arozamena, gerent de la Corporació Metropolitana, es plantejaria la conversió en zona verda de Can Zam, Moto Cross i Les Vinyes. Sembla que aquest punt es va treure de l'or-



Grama, portada d'explícita denúncia: la població reclamava els terrenys de Can Zam i els polítics van votar en contra

dre del dia a última hora. La sala, plena de gent, va quedar farcida d'adhesius que reivindicaven aquests terrenys, que havien fet les cinc associacions que s'havien citat a l'Ajuntament.

Un altre fet va augmentar les esperances de poder salvar Can Zam: la sentència del 10 de juny del 1975, del Tribunal Contenciós Administratiu de l'Audiència Territorial de Barcelona, que declarava nul de ple dret el Pla Parcial d'Ordenació de la Zona Nord-Oest. Segons la Llei de Zones Verdes del 1963, el canvi de zonificació l'hauria d'haver aprovat el Consell de Ministres.

Poc després, el 16 d'octubre va tenir lloc la sessió extraordinària de l'Ajuntament en què se sotmetia a debat i aprovació la proposta que les zones lliures superiors a 500 metres quadrats quedessin reservades per a ús públic. Òbviament, Can Zam quedava inclòs. La sala de plens estava plena a vessar, l'expectació era evident, i es van repetir les amenaces de l'alcalde Blas Muñoz de desallotjar la sala. Les intervencions dels regidors van ser acollides amb petits murmuris. El regidor Rosset va ser el més tallant a l'hora d'exposar els seus arguments:

“Se salvarà el Moto Cross, Can Zam y Les Vinyes... porque nos jugamos el por-

venir de los terrenos que dramáticamente nos pide la ciudad a través de sus asociaciones de vecinos, legalmente constituidas” (*Gramma*, desembre del 1975).

Insistia, també, en la il·legalitat del Pla del 1964. El Tinent d'Alcalde Salvador Callejón es va expressar en la mateixa línia. I no van faltar les acusacions velades cap a Ramon Rovira Vilamitjana, ex-assessor jurídic de l'Ajuntament, que no va assistir al ple. Tot i el seu càrrec, Rovira havia signat projectes urbanístics per a la iniciativa privada.

Després de la votació, la gent va marxar indignada. El resultat va ser d'11 vots en contra i 6 a favor; el que obligava a continuar lluitant per la defensa de Can Zam. Recordem aquells prohoms i les seves votacions respectives. Val la pena. Els que van dir que no eren Juan Aloy Casellas, Juan Aloy Pina, Jorge Antolín, José Blanchart, Francisco Jesús Esteban Marco, Blas Muñoz Blaya, Fernando Pérez Jerez, Juan Pérez Terol, Manuel Robles Moya, Francisco Sánchez Ramón i Gabriel Torralba. Els que van dir que sí: Julio Baena Moreno, Salvador Callejón Rubio, Gregorio Génova, Juan de Dios López del Moral, Manuel Matés Morales i Josep Rosset Bugía. (*Gramma*, novembre 1975).

Reacció popular: Manifest dels 51

El que va succeir al ple, no obstant, no va caure en sac buit. Es van mobilitzar entitats de tota mena i, actuant de manera conjunta, van elaborar una sèrie de reivindicacions per Santa Coloma, que ja no podien esperar més a trobar una solució concreta. Tot aquest malestar es va plasmar en l'anomenat Manifest dels 51, en resposta als onze del “no”. El grup que va elaborar el text l'integraven les entitats i personalitats següents: Associacions de Veïns de Santa Rosa, Raval, Centre, Riu, Oliveres i Singuerlín; centres socials del Raval i Amics del Fondo, Associacions de Pares d'Alumnes del Centre Preescolar de Santa Rosa, Escola Activa de Pares i Col·legi Nacional Juan XXIII; Associació de Mestresses de Casa de Singuerlín, revista *Gramma*, Coral l'Espirall; Cristóbal García Gil i Jaime Fonseca, president i vicepresident de la UTT del Sindicat Mitxt de Santa Coloma; Antonio Bolívar, president de l'Agrupació Elèctrica Sindical Comarcal, i personalitats com Francesc Pedragosa i Xavier Valls (arquitectes); J. Pidal, Francisco Alonso Guirado, Joan Carles Mas i Bassa (metges); A. Vidal, Anna M. Puigbernà, Esther Cànovas, Agustín Figueras i Miguel Manté (advocats); Josep Bayà Aparici (administratiu); Salvador Cabré (mestre de català); Lluís Hernández i Josep Catà (sacerdots); Josep Cuspinera Ransell i Pere Cuixart i Torelló (exregi-



Manifestació reivindicativa davant l'Ajuntament

dors), i diversos comerciants de la ciutat.

La revista *Gramma*, altaveu eficaç dels interessos populars, resumia així algunes de les exigències dels signants:

“Esta panoràmica queda expuesta en la carta, en 13 puntos que sintetizan los déficits más acuciantes que padece la ciudad en todos los terrenos: el caos urbanístico, los transportes, la enseñanza en todos los niveles, la indignante situación sanitaria, el gran paro obrero forzoso, la ausencia de mercados en muchos barrios y el mal estado de los existentes, la injusta política de impuestos municipales, la penosa situación de nuestros ancianos, la necesidad de restaurar los monumentos artísticos de la ciudad e impulsar oficialmente el desarrollo cultural y social de nuestros barrios. [...] Solamente un Ayuntamiento democrático que haya de responder a su actuación frente a la población responderá a los intereses generales y podrá con esa autoridad popular enfrentarse a los intereses creados. [...] Por estas razones y recogiendo el sentir de la mayoría de los ciudadanos de Santa Coloma nos creemos en la obligación moral de reclamar la dimisión del Sr. Alcalde y los 10 concejales que en el tristemente célebre Pleno del 16 de octubre votaron en contra de la propuesta que hubiera cerrado el paso a la especulación y al caos urbanístico de la ciudad”.

(*Gramma*, desembre del 1975).



Plaça del Relloige: la gent del Fondo es dirigeix a Can Zam

Manifestació massiva el dia de Reis (1976)

L'ambient general de canvi que s'havia generat després de la mort de Franco s'expressava en una onada de vagues i parades de fàbriques en tot l'Estat. Santa Coloma no es va quedar al marge, i aquí les reivindicacions urbanístiques es van començar a barrejar amb altres de caràcter polític. El moviment associatiu colomenc, cada vegada més cohesionat, coordinava els seus esforços per continuar reivindicant les millores que necessitaven els barris, així com la democratització de l'Ajuntament. *Gramma* reflectia aquest nou ambient:

“El primer domingo de enero ha pasado a la historia de los movimientos populares colomenses. Cada barrio, desde tempranas horas, fue recorrido por su correspondiente cabalgata, encabezada por un Rey Mago o por Papa Noel. Desde los cuatro puntos de la ciudad se pidieron al unísono parques, Can Zam para el pueblo, hospitales, guarderías, escuelas gratuitas, etc., con el aire festivo que requería la ocasión”.
(*Gramma*, gener del 1976).

Malgrat els intents de la policia per evitar-ho, moltes persones es van concentrar en els terrenys de Can Zam per reivindicar de manera festiva el parc. Aquesta cavalcada va significar la concentració més gran de veïns feta fins aleshores per Can Zam. A partir de la una del migdia, la policia va intentar de nou posar fi a la manifestació, i ho va aconseguir poc després quan es dirigien al centre de la ciutat, amb una càrrega breu però eficaç. Durant la transició, la lluita veïnal continuarà viva amb el mateix objectiu: “Salvar can Zam per al poble”.

2

Moviment popular i adveniment de la democràcia: el Pla Popular i el Pla Estratègic

Reacció contra el Pla Comarcal (1976)

El Pla Comarcal, com ja s'ha dit, va ser aprovat l'any 1974. Però les pressions de les empreses immobiliàries que veien com se'ls limitava la possibilitat d'actuació en el territori que el Pla volia ordenar, el van retenir sota pany i clau fins al febrer de 1976, que va ser l'any que es va donar a conèixer al públic. No és gens exagerat dir que va crear una gran alarma entre els veïns. En el lapse que va transcórrer des de la redacció fins a la seva publicació Santa Coloma havia crescut molt i la ciutat s'havia omplert de gent i de cases, moltes d'elles en terrenys que el Pla reservava per equipaments i, molt especialment, per fer-hi passar les vies de comunicació, de manera que el projecte que podia ser bo en l'intent d'ordenar el territori, en afectar els veïns va ser rebut com una veritable amenaça.

A tots els barris els afectats o els que temien ser-ne acudien als centres socials o a les associacions de veïns per saber com els afectava el Pla i, si calia, perquè els ajudessin a redactar les alegacions pertinents. Un fet notable és que es produí la confluència dels interessos particulars dels veïns i les reivindicacions que els membres del moviment popular treballaven per la millora dels barris. El material acumulat que es va produir va adquirir un gruix enorme; tractat pels tècnics amics, sota la batuta de l'arquitecte Xavier Valls - amb l'ajut de la seva esposa Maria Josep Olivé - va constituir l'embrió que desembocaria en l'anomenat Pla Popular. Xavier Valls ho explicava així:

“La història va començar el 1976, en les xerrades informatives i assemblees de veïns que diàriament realitzàvem als barris per tal d'estudiar les repercussions

del Pla General Metropolità. Va ser en aquests actes on se'm va ocórrer que havíem de realitzar un estudi per tal de conèixer la realitat social i urbana de Santa Coloma. En aquelles trobades amb els veïns ja es respirava la vitalitat de la gent de la nostra ciutat, l'ímpetu de les organitzacions populars; el treball aglutinant de les parròquies, els centres socials, els partits i els grups polítics". (E. Madueño, *L'arquitecte de la solidaritat*, p. 48).

I conclouia:

"El Pla l'havia anat fent dia rere dia tota la població en reclamar una escola, en construir un petit parc de jocs infantils, en reivindicar un solar al barri. Vam aconseguir dissenyar la ciutat que els mateixos veïns veien com necessària".

El Pla Popular (1976-1978)

El 4 de gener de 1978 Xavier Valls, amb representants de les Associacions de Veïns i de la redacció de *Gramma* donava a conèixer públicament el Pla Popular al Casal de Cultura, ubicat en les dependències de la parròquia de Santa Rosa.

En aquells moments Santa Coloma tenia, segons les dades oficials (30 de desembre de 1978) 142.800 habitants. La necessitat d'espais lliures i d'un gran parc era evident. El Pla Popular no ho va dubtar i va dictaminar que Can Zam havia de ser el gran parc de Santa Coloma. (Eugeni Madueño, *Xavier Valls, l'arquitecte de la solidaritat*, CEUMT, Barcelona, 1988, p. 49 i 50).

En síntesi, el Pla Popular esbossava els objectius que s'havien d'assolir perquè Santa Coloma deixés de ser un suburbi i es transformés en una ciutat habitable. Contemplava a grans trets tres àmbits: l'urbanístic, el socio-sanitari i l'escolar, vistos tant a nivell de barri com a nivell de ciutat, en el seu conjunt.

En el camp de l'ensenyament s'afrontava el gran dèficit d'equipaments escolars que es patia en aquells temps. Hi havia pocs centres públics i els privats, en bona part, no reunien les mínimes condicions per impartir l'ensenyament. En l'àmbit de la sanitat es traçava el mapa dels equipaments que feien falta als barris (els CAP) i a la ciutat (l'hospital). Cal recordar que la primera gran manifestació popular la va provocar la pèssima assistència sanitària.

L'urbanisme va ser l'àmbit més treballat, era el que els veïns i veïnes sentien més a prop. A nivell de barri propugnava la creació d'una plaça, una rambla i un centre cívic, i a nivell de ciutat es pensava en l'anella fonamental de circulació viària urbana i -pel que ens interessa en aquest llibre-, es proposaven els grans parcs de Can Zam, Can Peixauet i Motocròs, i les vies arbrades de la Rambla, Pallaresa i Salzedà, que els havien d'intercomunicar



Xavier Valls presenta el Pla Popular al Casal de Cultura, a la parròquia de Santa Rosa

Ajuntament democràtic (1979). Adopció del Pla Popular

L'abril de 1979 es celebren les eleccions democràtiques i entren al consistori els ajuntaments democràtics, després dels llargs i desastrosos anys de la dictadura franquista. A Santa Coloma guanya l'esquerra i Lluís Hernández (del PSUC) és elegit alcalde. Un elevat nombre de militants i militantes del moviment popular entren al Consistori com a regidors. Sense que mai s'hagés declarat oficialment, el Pla Popular es converteix en el programa a partir del qual s'estructura l'acció de govern. En concret, la regidoria d'urbanisme —que va tenir l'assessorament de Xavier Valls— ho tenia molt clar. El mateix Valls, a més d'assessorar al regidor, dirigeix les primeres jornades d'urbanisme que organitza l'Ajuntament per als regidors i cos tècnic municipal, i per als veïns, que ja participaven en les sessions mensuals d'urbanisme.

El criteri sobre els terrenys de Can Zam era clar: s'havien de destinar íntegrament a parc urbà i, tot i que l'objectiu era molt llunyà, s'havien de fer els passos pertinents perquè passés a ser de domini públic. Per preservar els terrenys s'havia de lliurar batalla en diversos fronts. Un d'ells era el format per la propie-

tat. Amb la llei a la mà es podia evitar que hi edificuessin, com va fer l'Ajuntament, confiat que els diners per comprar els terrenys un dia o altre es trobarien, mentre que si es els terrenys es perdien, mai més es podrien recuperar. Aquesta fe en la victòria va fer dir a l'arquitecte Ribas Piera:

“Me parece estupenda la postura de decir ‘es que lo necesitamos tanto, y es una cosa de interés tan público, que no puede ser que lo perdamos’” (*Gramma*, número 18, setembre de 1981).

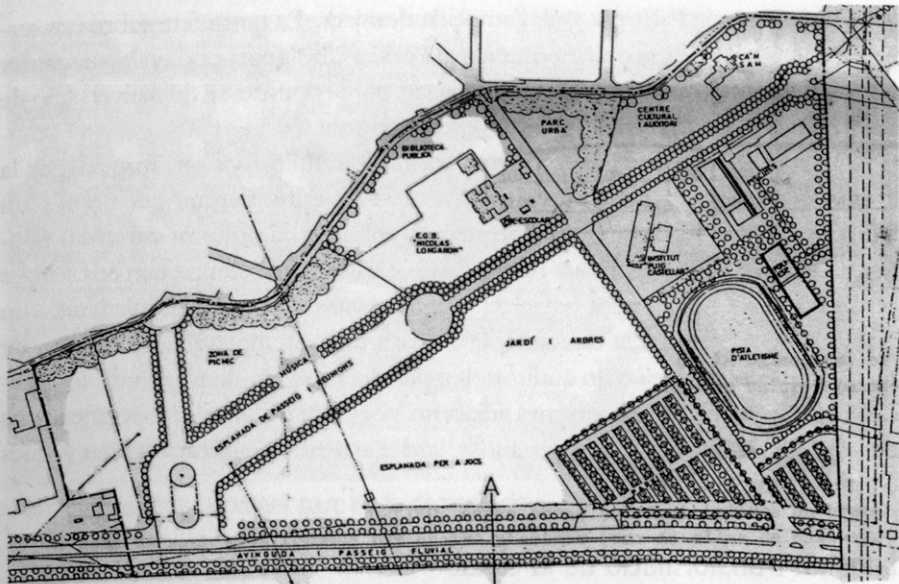
El gerent de la Corporació Metropolitana, senyor Subías, en conversa amb el regidor d'urbanisme, que també era conseller metropolità, es va oferir a fer de mitjancer entre les dues parts: si l'Ajuntament s'avenia amb la propietat per compartir el destí dels terrenys, aquesta cediria la meitat de Can Zam per a usos públics. L'Ajuntament va refusar i no va imitar als amics de Badalona que, en el contenciós paral·lel de Montigalà, va optar per una solució possibilista, de la que, posteriorment, més d'un regidor se'n va penedir.

L'altre front a tenir a ratlla eren els propis membres de l'Ajuntament. Els veïns, amb el Pla d'Urgències a la mà, no tenien espera i pressionaven perquè els equipaments que no s'havien fet en quaranta anys es construïssin de seguida, urgència que expressaven recalcant l'adverbi “ja”, fent avinent que no tenien espera. Lògicament, els regidors posaven els ulls en Can Zam, bé per fer-hi una escola, bé per construir-hi un camp de futbol, o una residència per la tercera edat... Fins i tot l'alcalde més d'un cop preguntava al regidor d'urbanisme si de veritat no hi cabia cap equipament. Can Zam era un solar d'una extensió força gran, però quan es mesurava i se li restaven els espais que ja estaven ocupats per les instal·lacions esportives i escolars, quedava clar que si se'l retallava més el somni de fer-hi un parc verd i frondós s'esvaïria.

Avantprojecte de l'arquitecte Ribas Piera (1980)

Una forma de tallar les expectatives sobre Can Zam era aprovar un avant-projecte que funcionés com una mena de barrera. L'any 1980 l'Ajuntament l'encarregà al prestigiós arquitecte-urbanista Manuel Ribas i Piera, alhora que se li confiava la continuació del Polisportiu, que s'havia iniciat uns anys abans però que, per fallida de l'empresa, les obres s'havien interromput, i el que s'havia fet s'havia degradat molt. En la nota que es va publicar al *Full informatiu* de l'Ajuntament –inserida al *Gramma* número 206, s'hi llegeix:

“En el proyecto de Ribas Piera se hace un estudio de todo el terreno para que el



Primer dibuix del parc de Can Zam, de l'arquitecte Ribas Piera

parque resulte un todo armónico, y no una yuxtaposición de edificios y zonas verdes y deportivas”. I n’avançava l’abast ciutadà en dir que “el paseo de la Salzereda contactará con el parque y unirá Can Zam con el conjunto de parques de la ciudad (Can Peixauet, Motocrós) y con las “arterias verdes” (Avda. Pallaresa, Llorenç Serra y Ramblas)”.

Encarregar l’avant-projecte del parc l’any 1980 era com un brindis al sol. L’Ajuntament no era propietari dels terrenys i sabia que no es podrien començar les obres en una data propera, perquè era molt lluny de poder fer front a la despesa que hauria suposat la compra de Can Zam. Però amb el projecte a la mà, es declarava que els terrenys ja tenien assignat un destí. Per això es va buscar un arquitecte d’esquerres i de fama per fer el dibuix, un dibuix diríem “dissuasori”, per assegurar la reserva dels terrenys per al parc.

Del projecte l’únic que es va materialitzar va ser la tanca de tot el perímetre de Can Zam. No protegiria res perquè no s’hi podia fer res, però feia de línia Maginot que frenava possibles cobejances. I servia per acotar l’espai del segon cinturó, que llavors s’estava dissenyant, obligant-lo a reduir al màxim la seva secció al seu pas per la ciutat, pel temor que el futur cinturó ens inpedís fer, en el

seu dia, l'avinguda Pallaresa amb l'amplada desitjada. La tanca feta sobre uns terrenys que no eren de propietat municipal i el seu elevat cost podien haver causat a l'Ajuntament un bon disgust perquè l'acció podia tipificar-se de malversació de fons i d'ocupació indeguda d'una propietat privada.

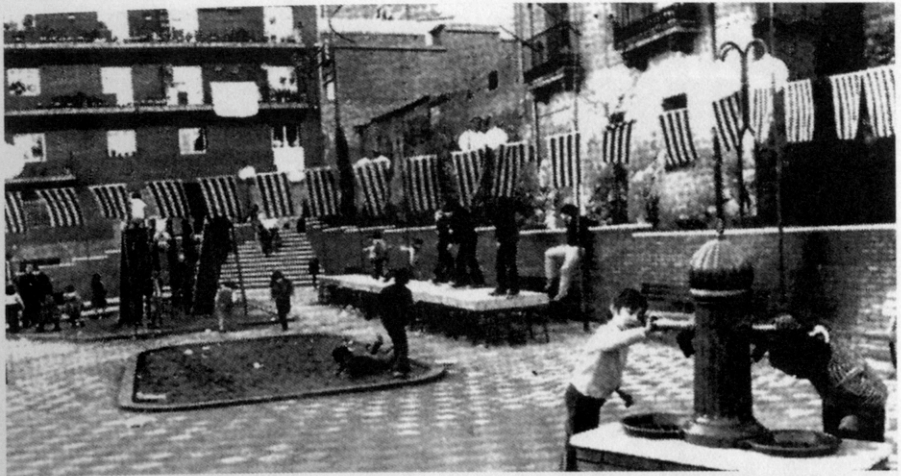
El dibuix-projecte de Ribas Piera era molt simple i va ser aprovat per la comissió de govern municipal sense aturar-s'hi gaire, perquè era només un primer pas, d'un recorregut que es preveia molt llarg, si no impossible. Hi figuraven els equipaments escolars i esportius ja existents, tot completant-los segons projectes que l'Ajuntament havia fet d'unes piscines, una pista d'atletisme i un polisportiu. Al llarg de la carretera de la Roca es contemplava la possibilitat de posar-hi una biblioteca o un auditori. Un passeig molt ample travessava longitudinalment tot el parc, i els terrenys adjacents portaven les simples especificacions de zona de pícnic, esplanada per a jocs, jardí i arbres... qualificacions tan vagues com el mateix dibuix.

La lenta transformació de la ciutat

Hauran de passar més de dotze anys perquè els terrenys de Can Zam passin a ser de propietat pública. Durant aquest temps d'espera, han estat un descampat on s'hi han establert temporalment carpes de circ, la Festa Major de la ciutat i esdeveniments multitudinaris, d'entre els quals cal remarcar el de la Feria de Abril, circumstància que es comentarà més endavant. L'Ajuntament no podia fer altra cosa que esgotar la via legal per adquirir-ne la propietat. Mentrestant, treballava en la ciutat sense oblidar la lluita per la preservació dels solars edificables, per disposar-ne quan arribés l'hora de fer els equipaments que Santa Coloma necessitava.

Val la pena reproduir un text de l'enyorat arquitecte Coque Bianco –autor dels projectes de la plaça de la Vila i del parc Europa-, perquè expressa perfectament el significat profund de la consecució de les reivindicacions populars, més quan són del calat del parc de Can Zam:

“La ciutat i els seus espais públics es recuperen lentament com a escenari de la vida social i com a expressió dels interessos col·lectius. Aquesta modificació del predomini dels interessos especulatiu privats sobre l'interès públic i la consegüent marginació dels ciutadans en tant que protagonistes actius de l'espai urbà, té una clau que quedarà evidenciada en el tractament que es doni als carrers, les places i els parcs, els quals no només hauran de complir paràmetres exclusivament físics i funcionals sinó que hauran d'assolir nivells de qualitat estètica i ambiental satisfactoris,



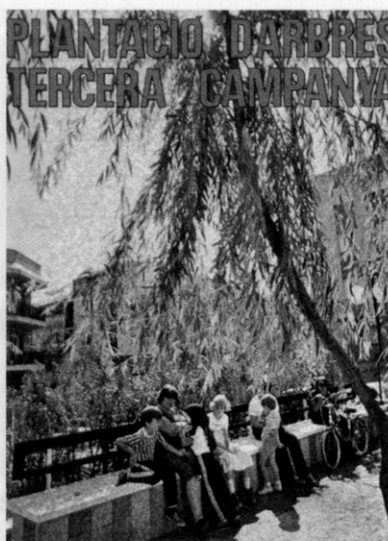
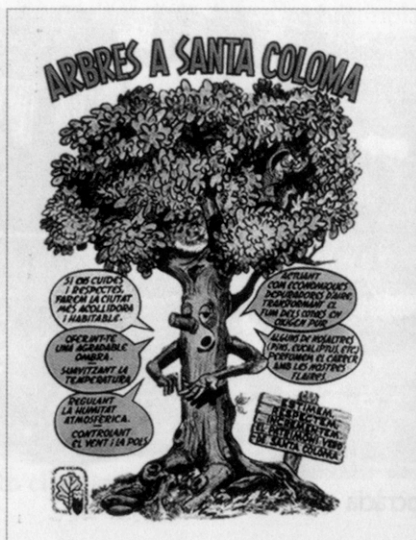
Parc de l'Amistat, el primer parc de la democràcia

la qual cosa és condició indispensable perquè aconseguixin una càrrega simbòlica capaç de provocar la seva identificació ciutadana". (*Projectes*, abril 1987)

El Pla Estratègic (1989-1992)

A finals dels vuitanta l'Ajuntament s'adonà que les previsions del Pla Popular ja s'havien incorporat a la planificació de la ciutat i que, en gran part, s'havien dut a terme: Per "acabar-les" de fer només feia falta temps i diner. Però, mentrestant i en pocs anys, Santa Coloma i sobretot Barcelona i la seva àrea d'influència havien adquirit un gran dinamisme, que canviava l'àmbit en què Santa Coloma s'inseria. Barcelona creixia acceleradament i projectava el seu creixement a la seva zona d'influència. Santa Coloma no podia continuar atenta només als seus problemes sinó que li calia afrontar la nova situació, amb els reptes que entranyava, tant per evitar-ne les conseqüències no desitjades com per aprofitar les que li fossin favorables. Aquest va ser l'objectiu primer del Pla Estratègic, nascut l'any 1989.

El segon gran objectiu, importantíssim, era que aquest treball es dugués a terme amb la màxima intervenció ciutadana. Per aconseguir-ho es repartí el llibre *Material per al debat*, on es presentaven els escenaris en què es trobava la ciutat, i s'esbossaven les possibles línies de futur que se li obrien. La resposta dels participants al debat es va recollir en un segon llibre titulat *Aportacions al debat*



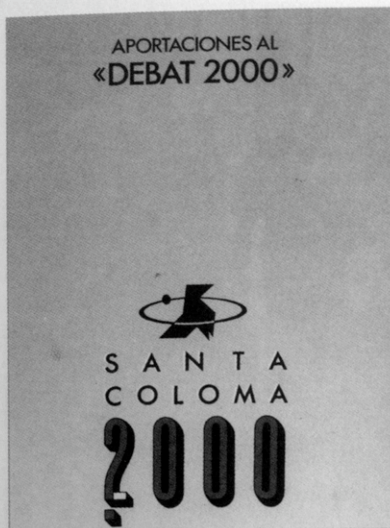
Cartells de les dues primeres campanyes de plantada d'arbres a Santa Coloma, amb l'Ajuntament democràtic

Santa Coloma 2000, que va servir de manual per les sessions de treball successives en què polítics i ciutadans, organitzats en grups de treball segons la temàtica triada i amb el suport de tècnics del mateix Ajuntament i de Barcelona, van elaborar els *Documents marc*, base de l'esborrany del Pla Estratègic Santa Coloma 2000. La idea fonamental, o l'objectiu que s'havia fixat, era convertir Santa Coloma en “una ciutat agradable i enriquidora”. S'explicava en el *Preàmbul del Pla* amb aquestes paraules:

“Una ciutat comença a ser apta per dur-hi una vida gratificant i humana quan la seva infraestructura urbana està ben feta. Els carrers, les places, les vies de comunicació, els habitatges, etc. són requisits essencials per la qualitat de vida dels ciutadans”. [*Pla Estratègic 2000*, pàg. 1].

Evidentment, els terrenys de Can Zam es recollen amb la reivindicació popular de convertir-los en el gran parc de Santa Coloma. En el llibre *Manual per al debat*, publicat el 1989, en el paràgraf dedicat a l'Ordenació Urbana hi llegim:

“La ciutat genera els anys setanta un fort moviment ciutadà conscient de la realitat urbana. Aquesta consciència col·lectiva, en primer lloc de barri –reivindicant petites zones verdes, solars, l'aturada de la construcció d'habitatges, etc.- genera



Manual amb les propostes dels ciutadans i mesa d'un acte del Pla Estratègic, amb Pasqual Maragall, president de l'Àrea Mmetropolitana, i Lluís Hernández, alcalde de Santa Coloma

una mentalitat de ciutat –petició de l'hospital-ambulatori, del parc de Can Zam, del Metro- que posa en qüestió el futur de Santa Coloma". (*Manual per al debat*, pàg. 65).

En cap moment no es va posar en dubte el gran parc urbà de Santa Coloma. És més: se'n fa un tot harmònic amb el front fluvial o passeig de la Salzereda, que uneix el parc de Can Zam amb els del riu i de Motocròs, els quals, amb el de Sant Mateu i les grans vies verdes de la Salzereda i la Rambla, constitueixen el marc verd de la ciutat.

Participació ciutadana en el Pla Estratègic

El novembre de 1990 el Pla Estratègic duia un any funcionant i es publicà el llibre *Aportaciones al Debat 2000*. En la introducció, Jaume P. Sayrach, president executiu del Pla i regidor de Planificació, escrivia: "Durante el primer semestre de 1990, más de 500 personas, distribuidas en 30 Grups de Debat han respondido a esta invitación [una invitació a respondre a 'los grandes interrogantes que el futuro plantea a la ciudad']. Si contamos a las personas que han estado debatiendo con regularidad y les sumamos las que han asistido a alguna de



Una sessió del Pla Estratègic Santa Coloma 2000

las muchas asambleas que se han hecho para hablar de la Santa Coloma del 2000, o a las distintas charlas que ha habido, y las (personas) que han leído alguno de los muchos escritos aparecidos en los medios de comunicación, constataremos que el debate ha tenido un eco importante”. El polític afegia que el que s’havia fet era només la primera fase del Debat.

L’esborrany del Pla es va presentar a la població en una jornada celebrada a Can Sisteré el 19 de gener de 1991, i es va aprovar per unanimitat, amb la incorporació de vint-i-cinc esmenes. Posteriorment, el 4 de febrer del mateix any, la comissió de govern de l’Ajuntament li va donar la seva conformitat, amb la introducció d’alguna esmena. En l’últim paràgraf de la resolució s’afirmava:

“El Pla ha Estratègic ha d’orientar l’activitat de l’Ajuntament i de les entitats en els pròxims anys”. (*Debat* -òrgan del Pla Estratègic-, núm. 6, p. 1, maig 1991).

Els treballs es van interrompre per deixar pas a les eleccions municipals. Manuela de Madre va ser elegida alcaldessa i, malauradament, els socialistes van aturar el Pla, que havia d’entrar a la fase més important, que era la de la seva d’implantació. Tampoc els altres partits van fer gran cosa per defensar-lo.

3

De l'adquisició dels terrenys de Can Zam fins a la primera fase del parc

Adquisició dels terrenys de Can Zam (1992)

El que semblava impossible va arribar. El 30 d'octubre de 1992 la Mancomunitat de Municipis compra a CISA (Centro Inmobiliario Sociedad Anónima), representada pel senyor Agustín González Mozo, la part de Can Zam de la que eren propietaris, per 1.500 milions de pessetes. L'acte protocol·lari va tenir lloc a l'Ajuntament i a més del representant de CISA van signar Pasqual Maragall, president de la Mancomunitat, i Manuela de Madre, alcaldessa. La resta de Can Zam es va anar comprant per una quantitat que fa que el muntant total s'acosti als dos mil milions de pessetes.

En recordar la llarga lluita del poble i el guany especulatiu obtingut pel simple canvi de la qualificació dels terrenys, es comprèn que més d'un assistent a la pomposa signatura de la compra-venda s'ho mirés amb un deix d'ironia –i potser de ràbia– perquè, a sobre, era com si la població hagués d'estar agraïda a la immobiliària i als propietaris.

L'adquisició dels terrenys fa que el futur de Can Zam es vegi més a prop: les persones més sensibilitzades pel tema reprenen l'activitat per tal d'assegurar que s'hi faci un parc. Els escrits que s'hi refereixen es multipliquen i es perfilen els conceptes. D'una oscil·lant defensa d'un parc "natural" o "forestal" es passa a parlar d'un parc "urbà i verd". En vista dels primers projectes de la Corporació Metropolitana que dissenyen un parc que pugui acollir esdeveniments com el de la Feria de Abril –per tant, amb àmplies zones de sòl dur– la reivindicació emfatitza el qualificatiu de parc "frondós" i, un cop acabada la primera fase, molt dura i amb molt ciment, es passa a reclamar el "cor frondós" del parc, que haurà d'ocupar el que és el barri del Pilar. Finalment, amb el dictamen dels experts que obre la via perquè a Can Zam s'hi facin una sèrie d'equipaments, es recalca que el parc ha de ser "gran". Comptat i



Manuela de Madre i Pasqual Maragall signen l'adquisició dels terrenys de Can Zam

debatut, un cop es fan números, entre els equipaments escolars i esportius que ja hi ha i els que s'hi voldrien encabir, el parc que en sortiria seria clarament insuficient perquè es pogués considerar veritablement un parc.

Un dels factors distorsionadors de l'objectiu del gran parc urbà, verd i frondós és la idea de l'Ajuntament d'aprofitar els terrenys per posar-hi equipaments i per fer-los econòmicament rendibles, podent-los adequar a espai firal per acollir manifestacions comercials i fires de mostra. I no amb menor interès, perquè cada any s'hi celebri la Feria de Abril i esdeveniments similars, com els que organitza Radio-Taxi.

La Feria de Abril i Can Zam (1993...)

La qüestió de la permanència de la Feria de Abril a Can Zam es va convertir en un tema important. La Feria es va començar a celebrar a Catalunya a principis dels anys setanta. L'esdeveniment cada any anava tenint més poder de convocatòria i cada vegada es feia més evident la necessitat d'un espai estable on muntar-la. Manresa i Barberà són les ciutats que en més ocasions havien acollit la Feria, però es van anar desenvolupant urbanísticament i necessitaven els solars on cada any s'ubicava. Paral·lelament, en diversos sectors es qües-



Feria de Abril, any 1998

tionava aquest tipus d'esdeveniments. El propi alcalde de Barberà del Vallès, una de les seus de la Feria més estables, el socialista José Antonio Robles, arribà a manifestar que “no podia estar a favor d’una manifestació cultural que exclou la resta de cultures de l’Estat i que intenta construir una illa andalusa a Catalunya, amb poca capacitat d’integració”. (*El Punt*, 31 de gener de 1997).

Hi va haver ciutats que es van oferir per acollir-la, com Sant Adrià i Badalona, on l’alcalde Joan Blanch proposava fer-la en terrenys de Montigalà o fins i tot a Sant Jeroni de la Murtra. Però els organitzadors de l’esdeveniment, la FECAC (Federació d’Entitats Culturals Andaluses a Catalunya) va decidir que el 1993 la Feria es faria a Santa Coloma, ja que reunia òptimes condicions: bona comunicació, un públic potencialment nombrós, excel·lents relacions entre el consistori i, el principal: un gran espai amb moltes hectàrees on ubicar la seu definitiva. No cal dir que l’Ajuntament colomenc la va acollir de molt bon grat; s’al·legava que era una gran oportunitat per donar a conèixer la ciutat arreu, fent oblidar l’estigma de marginalitat que històricament havia arrossegat Santa Coloma. Cal dir també que semblant concentració es convertia en un aparador per als polítics de tots els colors, que maldaven per passejar-se pels carrers del recinte del Real de la Feria; si els dies

coincidien amb alguna campanya electoral, la presència dels polítics era un punt important de l'estratègia electoral en campanya.

De fet el poder mediàtic de la Feria era important, i d'això se'n va servir el president Francisco García Prieto que s'autoproclama representant dels ciutadans catalans d'origen andalús, i que no vacil·lava en vetar l'entrada a la Feria al conseller de la Generalitat Pujals, o fins i tot a demanar que no es votés a determinats partits crítics amb algun aspecte de la Feria. Una de les crítiques que han sovintejat contra la FECAC ha estat el de la poca transparència de la gestió econòmica, tot i rebre moltíssimes subvencions de les administracions públiques.

A ningú se li escapava que la presència a perpetuïtat de la Feria condicionava plenament el desenvolupament del futur parc metropolità, com es podia apreciar a través de les propostes de disseny del parc que l'Ajuntament donava a conèixer. La Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana avançava en el seu planejament que es reservaven 54.000 m² per espai firal. Tothom va començar a moure fitxes, i l'alcaldeessa Manuela de Madre explicava "que tot l'espai del parc podia ser susceptible de ser usat com a espai firal", al·legant que "això no suposava hipotecar el parc, sinó que se'n potenciaven els usos beneficiosos per la ciutat com per la Festa Major d'Estiu o l'Expocoloma". (*El Punt*, 31 de gener de 1997).

Per donar suport a l'opció d'un gran espai firal dins del parc s'emparaven en suposades enquestes encarregades per l'Ajuntament, segons les quals el 75% dels preguntats volien que la Feria es quedés a la ciutat. Lògicament els defensors del parc verd i frondós feien tot el possible perquè el debat social no es girés cap a un sí o no a la Feria, sinó que es cenyís a la disjuntiva entre parc frondós al servei dels colomencs tots els dies de l'any, o bé un parc mig firal, hipotecat per esdeveniments multitudinaris de només uns dies l'any.

Primer projecte oficial del parc de Can Zam (1996)

Després dels avantprojectes que s'havien anat fent als anys vuitanta, l'Ajuntament colomenc va presentar el maig de 1996 un pre-projecte en el qual s'assignaven uns metres per emplaçar-hi les fires, on en principi no hi tenia cabuda la Feria d'Abril però sí la fira de la Festa Major. Però el mateix any, i poc temps després, la Mancomunitat de Municipis, seguint alguns aspectes del projecte municipal, presentà la primera proposta concreta del que hauria de ser el gran parc.



Projecte del parc de la Mancomunitat (1996)

L'acord amb els criteris dictats per l'Ajuntament, mal amagava la voluntat de destinar una extensa zona del parc a la Feria, encara que la presentaven com a passeig arbrat, i s'adduïa que calia un espai per encabir les casetes i els firaires de la Festa Major, tot i que en realitat en les edicions anteriors s'hi empraven només 30.000 m2, mentre que ara el projecte esgarrapava un total de 70.000 m2 que, casualitat o coincidència!, era justament l'espai que la FECAC havia demanat per mantenir la Feria a la ciutat. La proposta oficial ofería gran part dels terrenys per a equipaments esportius i per a usos firals, mentre que l'espai dedicat a verd intensiu quedava molt disminuït. A més, s'obria la porta a l'edificació d'algun habitatge. Total que aquest parc no es podia qualificar de parc verd, sinó de parc firal i esportiu, força enjardinat.

Quin parc volem? Debat al Masfonollar (1997)

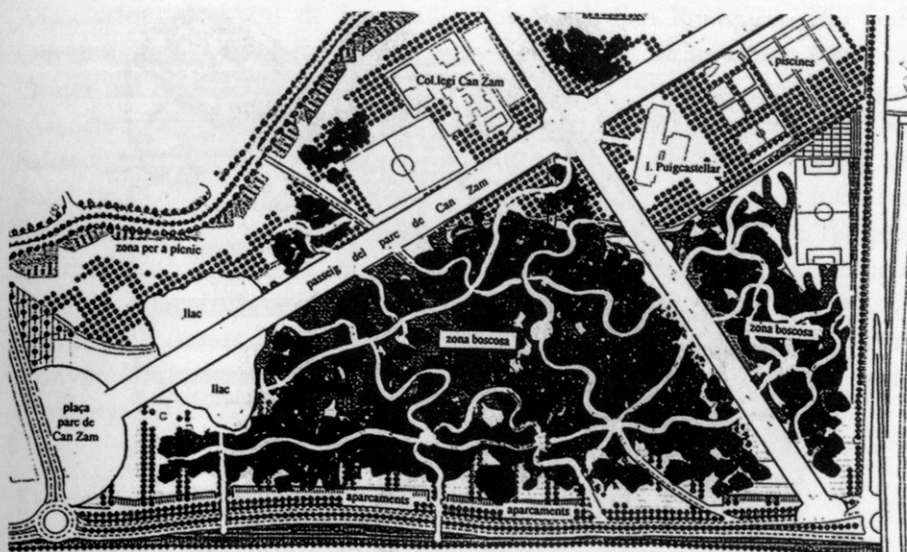
El 10 de juny de 1997 *Fòrum-Grama* va convocar un debat al Casal de Joves de Mas Fonollar amb un enunciat ben obert: Can Zam, quin parc volem? Va ser el tret de sortida perquè poc temps després l'Ajuntament encetés una ronda de visites als diferents barris i entitats per recollir les impressions i necessitats que els veïns aportaven en la primera fase del parc. Tornant a aquest acte del Masfonollar, cal dir que el públic va omplir de gom a gom la sala d'actes. El col·loqui el va conduir el periodista d'*El Punt* David Saura, i entre els convocats a debatre hi eren l'Ajuntament, les Associacions de Veïns,



El futur de Can Zam: debat al Masfonollar

la Plataforma, el Centre Excursionista Puigcastellar, *Fòrum-Grama* i la Colònia Egabrense. En un primer moment els oradors van anar descabdellant el model de parc que volien, i gairebé de manera unànime es van anar decantant per un gran parc urbà i frondós, tot i que hi havia petites discrepàncies sobre la inclusió d'algun equipament compatible amb un parc. Però la Colònia Egabrense va discrepar-h, sostenint amb calor que als terrenys de Can Zam també hi cabia la Feria. El debat es va encendre al tractar-se el tema de la Fira, sobretot amb la intervenció del públic on hi havia un bon nombre de defensors de la permanència de la Feria a Santa Coloma.

Dies després van anar sortint a la llum propostes alternatives a l'oficial, com ara les d'Iniciativa per Catalunya i d'ERC. Força abans, *Fòrum-Grama* en el número 1 de la revista que aleshores es publicava com a butlletí (novembre de 1996), havia fet un dibuix en què més que perfilar el disseny, remarcava els usos del terreny, optant per un parc preponderantment verd i frondós, emmirallant-se en el barceloní parc de la Ciutadella. En l'avanç de projecte respectava una àmplia zona de pícnic, com l'avantprojecte de Ribas Piera, en la que s'integraven les instal·lacions esportives de l'escola de can Zam. S'hi manté una bona zona esportiva, compactada i plurifuncional. Però, amb fidelitat a la reivindicació de sempre, defensava l'existència d'una notable



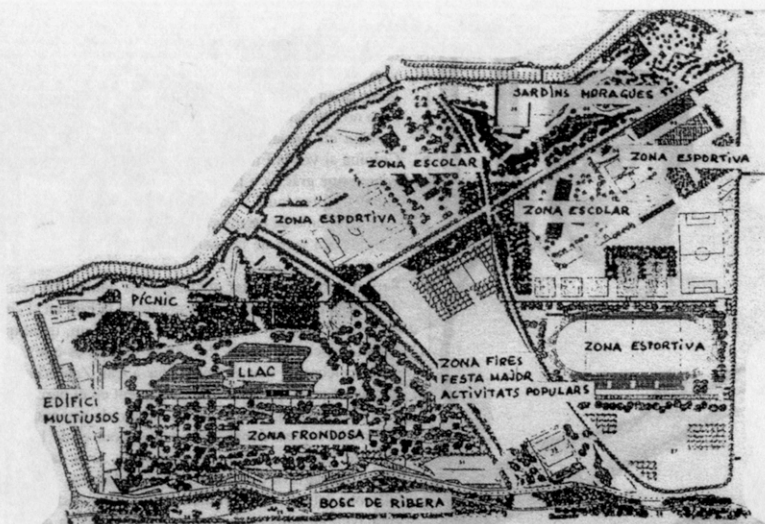
Dibuix del parc, de *Fòrum-Grama* (novembre 1996)

zona verda, densa i frondosa, plena d'arbres i vegetació que permetés als colomencs l'apropament a la natura en estat el més "natural" possible. El disseny preveia un passeig central d'uns 40 metres d'amplada travessant el parc de punta a punta, que connectava amb el parc Europa i servia d'eix del parc. Amb la plaça a tocar de la Damm i aquest passeig es creava un espai prou gran per acollir concentracions festives importants, o les casetes i les fires de la Festa Major, l'Expocoloma o altres events.

Tots els projectes de les entitats ciutadanes, començant pel de la Plataforma de defensa de la Serra de Marina, coincidien en l'eslògan que definia la mena de parc que volien: 'un parc urbà, verd i frondós'.

La Plataforma de la Serra de Marina i 70 entitats més fan front comú

La Plataforma en Defensa de la Serra de Marina i el Riu Besòs havia nascut el 1992 per defensar els terrenys forestals de Sant Jeroni i la Vall de Betlem, amenaçats pel projecte del camp de golf que, a més, comportava la construcció de molts edificis annexos. L'Ajuntament de Badalona presidit pel socialista Joan Blanch, estava darrere d'aquesta iniciativa especuladora que privatitzava els terrenys més planers, i endarreriria el naixement oficial del parc de



Primera proposta de la Plataforma per al parc de Can Zam (any 1997)

la serralada de Marina. La Plataforma va aturar el projecte del golf i va aconseguir que s'accelerés la constitució del Consorci de la Serra de Marina, com també que dins dels límits a protegir hi hagués tota la muntanya colomenca que encara estava sense urbanitzar, i corria el risc de ser urbanitzada, com va passar en els anys 70 amb els barris de can Franquesa i Oliveres.

La Plataforma va fer seves diverses problemàtiques de la ciutat, entre elles Can Zam, una de les més transcendents: per això actualment s'anomena Plataforma en defensa de la Serra de Marina, el Riu Besòs i Can Zam. La varietat de la composició de la Plataforma queda reflectida en l'amalgama d'entitats que van signar el manifest en què es demanava un veritable debat ciutadà (juny de 2002).

El llistat és aquest: Casal del Mestre, Centre Excursionista Puigcastellar, Àrea Cultural Oriol, Cooperativa la Colmena, Associació Fòrum-Grama, Agrupació del Comerç i la Indústria, Ateneu Popular Julia Romera, Centre d'Estudis de la Natura del Barcelonès Nord, Grup d'Història José Berruezo -Àgora, Cercle Filatèlic de Santa Coloma, Colla Vella de Diables, Patronat Pro-Aplec, Orfeó Tanit, Musicaula, Solentiname, Escola de Ceràmica, Associació Ambiental Bosc Llarg, Grup Ecologista Gram, Federació d'Associacions de Veïns i Veïnes de Santa Coloma (FAVGRAM),

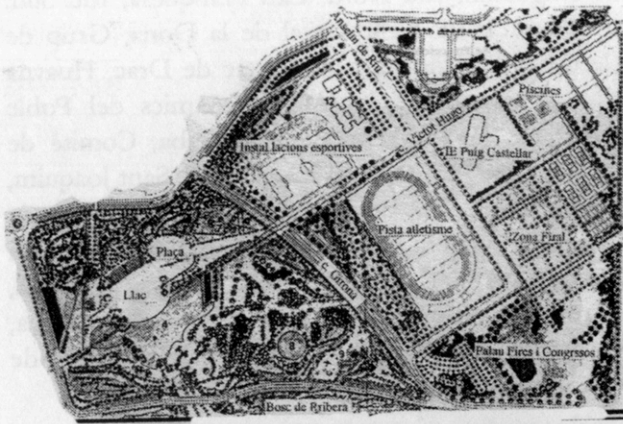
Associacions de Veïns de Singuerlín, Riu Nord, Can Franquesa, Riu Sud, Oliveres, Raval, Grup de Dones Petra Kelly, Casal de la Dona, Grup de Dones del Llatí, esplais la Guineu, Pàjaro Loco i Parrac de Drac, Huayna (Associació d'Amistat amb Amèrica Llatina), ACAPS (Amics del Poble Sahraui), SAHBI-Joves Solidaris, Casal d'Amistat amb Cuba, Comitè de Solidaritat Óscar Romero, Parròquies Major, Sant Josep Oriol, Sant Joaquim, Santa Maria, Sant Miquel i Sant Jaume, Unió Colomenca d'Atletisme, Bàsquet Draft Gramenet, Club Bàsquet Santa Coloma, CD Puig Castellar-Rugbi Dragons, Penya Barcelonista Gol 3.000, esplais d'avis, Sindicat CATAAC, Comissions Obreres, Joventuts d'Esquerra Republicana, Joves amb Iniciativa, Convergència Democràtica de Catalunya, Esquerra Republicana de Catalunya, Iniciativa per Catalunya-Verds i Esquerra Unida i Alternativa.

Els partits colomencs presenten els seus projectes de parc

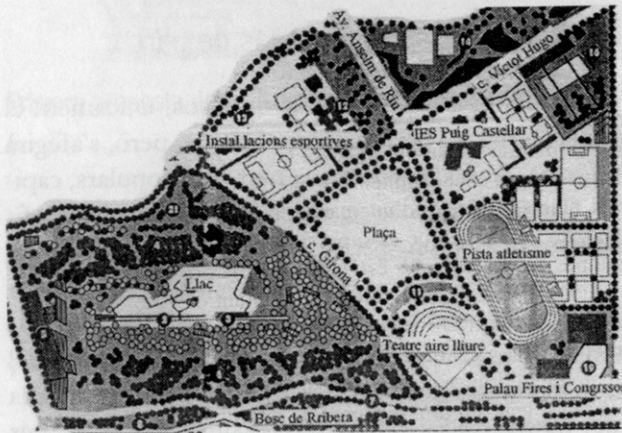
Finalment, gairebé tots els partits presenten els seus dibuixos, únicament el Partit Popular i Convergència i Unió no ho fan. Convergència, però, s'afegirà a les demandes de la Plataforma, de la que en forma part. Als populars, capitanejats aleshores per Mari Carmen Martínez, ja els estava bé el projecte oficial encara que el complementaven amb una petita zona d'empreses no contaminant.

El PSC delimitava el projecte a l'espai que va de la fàbrica de cerveses fins el carrer Girona; en el seu dibuix, l'estadi de futbol ocupa els terrenys del barri del Pilar. D'aquesta manera guanyaven terreny per poder mantenir la zona firal, que en el primer model oficial de la Mancomunitat de Municipis s'ubicava en una gran franja paral·lela al riu, camuflada sota el nom de "passaig arbrat". De fet, el PSC insistia a l'abril de 1997 en projectar un parc que pogués donar cabuda a actes d'interès metropolità, com la Feria de Abril, i un edifici de serveis per acollir cines, discoteques i botigues.

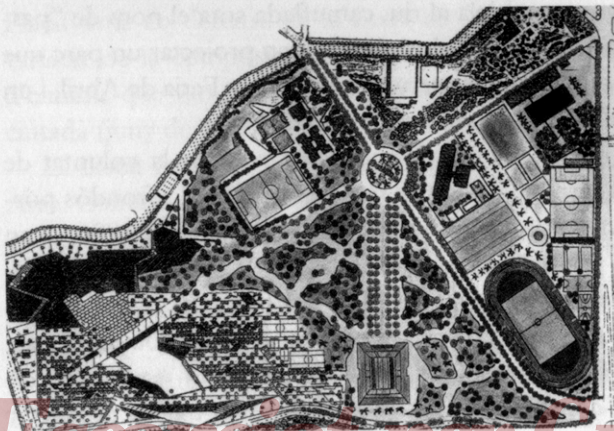
Iniciativa per Catalunya i Esquerra Republicana mostren la voluntat de dur el parc més enllà del carrer Girona per fer-lo el més verd i frondós possible. Iniciativa refà totalment la concepció del parc que tenia el 1996, quan l'Ajuntament presentà el pre-projecte i el responsable de Serveis Territorials era el regidor ecosocialista Ferran Saro. En el nou projecte desapareixen els habitatges públics i minven notablement els equipaments. Inclou en la part central un espai per encabir-hi actes com la Festa Major, un teatre i, en un extrem, un petit palau de congressos i una gran zona verda que va del carrer



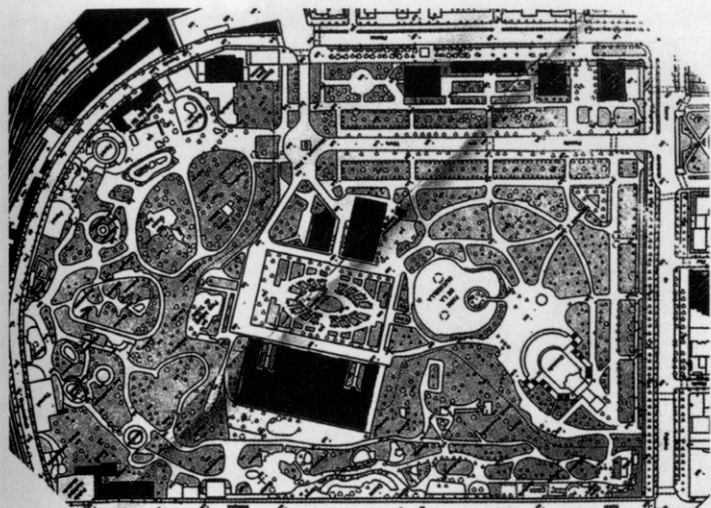
Projecte del Partit
dels Socialistes
de Catalunya



Projecte
d'Iniciativa per
Catalunya-Verds



Projecte
d'Esquerra
Republicana de
Catalunya



Plànol del parc de la Ciutadella de Barcelona

Girona a la fàbrica Damm.

Esquerra Republicana també compacta la zona esportiva a tocar del parc d'Europa. Projectava una rotonda al centre del parc -una gran plaça-, des d'on parteixen radialment cinc avingudes. El gruix de la zona verda s'estén del carrer d'Anselm de Riu a la fàbrica de cervesa, i al mig s'hi preveu un palau firal. El projecte, en els seus annexes, concretava fins i tot detalls com les escultures o el disseny dels edificis.

S'inicia el debat sobre Can Zam (Tardor 1999)

Pressionat per la Plataforma l'Ajuntament enceta una ronda d'explicacions als barris per donar a conèixer el projecte. La qüestió de la ubicació de la FERIA de Abril es mescla en el debat, però acaba desapareixent del projecte de la primera fase la zona firal -que *Fòrum-Grama* va comparar amb un càmping, verd, que és verd en la copa dels arbres però té el sòl dur.

A partir de llavors tots els indicis fan pensar que l'Ajuntament, amb el que s'ha fet en la primera fase, dona per acabat el parc "verd i frondós". Però la Plataforma continua reclamant una major frondositat i ho concreta amb l'eslògan "volem el cor frondós del parc" al barri del Pilar. Una cosa queda clara: perquè Can Zam sigui el gran parc verd que la ciutat sempre ha somiat, falta molt camí per recórrer.



Parc de la Ciutadella, el model
que inspira la reivindicació de Can Zam

Escanejat per Gramenet.tv

4

Primera fase del parc. La comissió d'experts. El debat s'ha de reprendre

Aprovació de la primera fase del parc (1997)

Si tornem una mica enrere, val la pena recordar la frase amb què en Pep Palacio començava la intervenció de la Plataforma en defensa de la Serra de Marina al Ple de l'Ajuntament, el dia que aquest va aprovar la primera fase del parc de Can Zam, el desembre de 1997. "Avui és un dia històric", deia en Pep. El ple estava molt concorregut. I és que molta gent hi va voler ser. Des dels que maldaren, anys enrere, per evitar el projecte especulatiu de l'època de Blas Muñoz, fins als més joves que s'havien incorporat més recentment a la reivindicació.

En general, la valoració de la Plataforma fou aleshores relativament positiva. Amb els seus matisos, però. Tanmateix, no tothom ho veia de la mateixa manera. El representant d'ERC no combregava amb el projecte: s'havia parlat de fer un projecte per al conjunt de Can Zam, i ara només se n'executava una part.

Manuela de Madre, que aleshores encara era alcaldessa, amb la seva habitual habilitat, en el moment de la votació va dir: "Tothom pot votar: '¿Qui està d'acord amb el projecte de la primera fase de Can Zam?'". I tots els regidors i les regidores, i la gran majoria del públic assistent van alçar la mà. Alguns, amb certs dubtes, no cal ni dir-ho. Però l'alçaren.

L'acord municipal començava a fer realitat allò que des dels anys 70 la població colomenca reivindicava: els terrenys de Can Zam per al poble. Alhora, s'esvaïa el perill de la construcció d'indústries, habitatges, fires o complexos comercials que han tingut en ment diversos regidors al llarg d'aquests anys, almenys en aquesta primera fase, de 10 Ha. La Plataforma podia sentir-se parcialment satisfeta, també per la col·laboració de les administracions. D'una banda la Mancomunitat de Municipis, que havia comprat els

terrenys i havia projectat el parc; de l'altra l'Ajuntament, que s'avé a discutir propostes per millorar l'avantprojecte de la Mancomunitat.

Inici de les obres. Retorn de la Feria de Abril (1998)

Però al març de 1998 comencen les obres i a l'abril torna la Feria de Abril. Tant una cosa, com l'altra, contribuiran a esvaïr, ni que sigui parcialment, aquest ambient de relativa entesa entre l'administració i el moviment cívic.

Les obres no convencen la Plataforma, que ja hi veu massa ciment, deficiències d'urbanisme i de qualitat en general. Les obres no s'estan executant, totalment, segons els acords presos amb l'Ajuntament. Un cop finalitzada aquesta primera fase les expectatives que la Plataforma tenia es veuen en part frustrades, potser perquè tothom tenia com a referent últim la gran qualitat del parc d'Europa i la idea que el model a seguir fos el del parc de la Ciutadella.

Es fan una sèrie de demandes:

1. Cal un reglament d'usos del parc per tal d'evitar-hi concentracions massives, que el farien malbé.
2. És un parc massa gris; hi ha massa ciment, hi ha pocs arbres, no hi ha flors...
3. Encara no se sap quin serà l'equipament per al qual s'ha reservat un espai enfront de la Damm. Es demana que sigui un equipament cultural i mediambiental. Però el que més preocupa als seus membres és la indefinició de l'Ajuntament respecte de la segona fase.

Ja s'ha comentat més amunt que la Feria de Abril va ser un dels elements centrals de la discussió del projecte de la Mancomunitat de Municipis. La gran majoria dels veïns dels barris de Riu Nord, del Singuerlín, de les Oliveres... s'hi oposaven per les molèsties que els causava tant per la invasió de cotxes, com per la circulació i, sobretot, pel soroll de nit en dies de treball. I ara, tot i les obres del parc, la FECAC i l'Ajuntament insistien que la Feria es fes a Can Zam. Aquesta decisió no va comptar amb un consens total a l'Ajuntament. ICV s'hi oposà.

Cal recordar que aleshores la relació de forces entre ICV i el PSC era d'empat a 12 regidors. L'oposició d'ICV feia mal. Es notà en una ofensiva aferrissada de García Prieto contra aquest grup polític, i especialment, contra Ferran Saro, el tinent d'alcalde d'urbanisme que havia dirigit el debat sobre Can Zam. Però els ecosocialistes es mantingueren, i la Feria va acabar marxant de Santa



Novembre de 1998: inici de la primera fase del parc de Can Zam

Coloma. Però aquell abril del 1998 ningú sabia que la Feria, finalment, marxaria. I el fossat entre la Plataforma i l'Ajuntament, bàsicament amb el PSC, es feia més i més ampli.

El passeig de Ribera

Les obres anaven avançant, i nous elements creaven noves inquietuds. El passeig de Ribera, per exemple. Segons el projecte original de la Mancomunitat, el parc de Can Zam havia d'estar plenament lligat amb el de les lleres del Besòs, aleshores també en obres. S'hi dibuixava un ampli baixador, una lleugera pendent de gespa que facilitaria un accés més naturalitzat de Can Zam al riu. Però la primera fase del parc no tenia previst afrontar aquesta proposta, una de les més valorades del projecte de la Mancomunitat. I és que, entre la primera fase i el riu, s'havia de fer el passeig de Ribera (que teòricament, havia de construir el ministeri de Foment, del Govern Central).

Un parèntesi: Pla del Marge Esquerra del Besòs

L'any 1986 s'havia fet una primera versió del Pla del Marge Esquerra del Besòs, que cal tenir present perquè afecta plenament a Can Zam. Pel que fa a Can Zam, i amb la perspectiva que dona el temps, hi havia alguns aspectes ben discutibles. El fet d'acceptar que el vial del Besòs (convertint-lo, això sí, en una artèria plenament urbana) traspassés Can Zam, de punta a punta, esdevenint, d'aquesta manera, una barrera entre el parc i el riu. O la força que se li donava al vial que recollia el trànsit d'Anselm de Riu i l'Avinguda Catalunya, tot separant molt clarament l'àrea de parc pròpiament dita, i la d'equipaments. O la relació entre la superfície de l'un i l'altre espai.

I això del vial del Besòs, què és? Com en molts altres casos (el quart cinturó, per exemple), respon a la vella idea que planificar urbanísticament vol dir fer carreteres, i com més grans i àmplies millor. Si hom mira la quantitat d'infraestructures viàries que hi ha a l'esquerra del riu (la banda colomenca) i a la dreta (el nus de la Trinitat, la C31, l'autopista AP7...) la diferència és com de la nit al dia.

La riba esquerra, només solcada per la carretera de la Roca, s'arrapa molt més a la serra de Marina, que acompanya el riu gairebé des dels seus inicis. Això no deixa tant espai a les infraestructures. D'altra banda, durant molt de temps, Santa Coloma, que és la ciutat més important que traspassa, ha estat oblidada i ha viscut força anys aïllada, com el petit poble pagès que era a principi de segle XX. Tot plegat, en el futur, a la riba esquerra podríem recuperar molt millor el contacte entre la serra i el riu, els dos espais naturals més importants d'aquestes contrades.

Mes això no serà possible si es porta a terme el projecte de vial del Besòs que està previst en el Pla de carreteres de la Generalitat de Catalunya. Aquest vial hauria de recórrer la major part del Besòs, des de Montcada fins a Sant Adrià, traspasant Santa Coloma. Arrapant-se a la vora del riu, crearia una barrera infranquejable per a aquesta unió, desitjable però complicada, entre la serra i l'aigua.

El 1986 va desaparèixer el seu caràcter de vial segregat per esdevenir una ampla avinguda ciutadana. Però des de l'Ajuntament es va anar un pas més enllà, i se'n va demanar el soterrament des del pont Vell fins al de Can Peixauet, recuperant així un espai semblant al del parc Europa. I la Plataforma sempre ha exigut que se soterrés en el seu pas pel parc. Una idea que, teòricament, tothom accepta. 13 anys després del primer projecte, i ben a tocar de les municipals del 1999, l'antic consistori en va fer l'aprovació inicial.

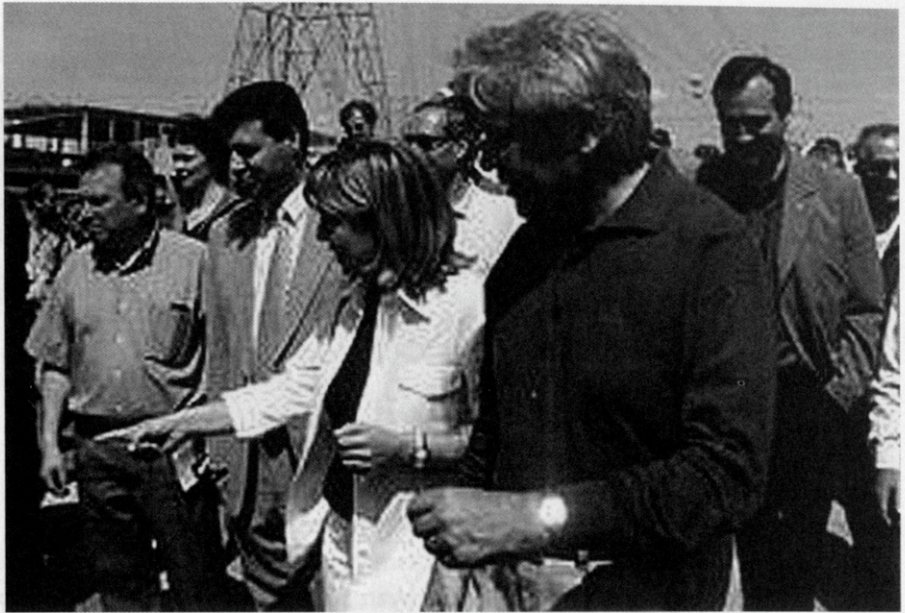


El parc (primera fase), el maig de 1999

Els vials de circulació rodada

Un altre element que creava inquietud el constituïa el plantejament de les vies de circulació annexes al parc. Entre la zona de la primera fase del parc i el riu Besòs quedava una espècie de terra de ningú, polsosa i deixada de la mà de Déu, que preocupava la Plataforma. Quan s'inquirí per les perspectives sobre l'accés "naturalitzat" al Besòs, es va contestar que l'accés havia desaparegut del mapa. Més desavinences.

Finalment, es parlava que al voltant de la primera fase s'havia de fer (el projecte constructiu del ministeri de Foment, de fet) un conjunt de vies de circulació que la deixarien aïllada. Aquest problema havia constituït un altre dels punts de fricció de la discussió del projecte de la Mancomunitat de Municipis. En aquell projecte, es mantenien els actuals carrers Girona i Anselm de Riu, i es parlava d'obrir un nou vial, paral·lel al riu, des de la fàbrica Damm, fins arribar al final del carrer Girona. De les discussions, emanà el compromís que aquests vials (presents o futurs) només serien vies de servei al parc. I ara semblava que aquest acord s'esvaïa com una nuvolada.



Els alcaldes de Santa Coloma de Gramenet, Barcelona i Sant Adrià de Besòs inauguren els parcs de Can Zam (primera fase) i el Fluvial

Inauguració de la part construïda del parc (1999)

Poc abans de la campanya electoral s'inaugurà la primera fase del parc de Can Zam (16 de maig de 1999), alhora que el de les lleres del Besòs o parc Fluvial. Fou una gran festa, amb una nombrosa participació ciutadana, presidida per l'alcaldesa Manuela de Madre i l'alcalde de Barcelona, Joan Clos, president de la Mancomunitat de Municipis. La Plataforma repartí un full reivindicatiu, exigint que el parc "no s'acabi aquí. Can Zam no pot ser només la primera fase! El parc ha de tenir continuïta."

Després de les eleccions de 1999 la correlació de forces entre el PSC i ICV va canviar substancialment. L'àmplia majoria absoluta dels socialistes podia facilitar que es tirés pel dret i es volgués limitar el parc de Can Zam a la seva primera fase, i aprofitar la resta dels terrenys per construir habitatges o equipaments, públics o privats. Però no va ser així, tot i que la demanda de debatre públicament el futur del conjunt de Can Zam quedà ajornada *sine die*, amb l'excusa que aviat començarien les obres de la línia 9 del metro, precisament allà on s'hi hauria d'ampliar el parc.



L'alcalde Bartomeu Muñoz amb Ramon Folch, membre de la comissió d'experts

Així passà el temps, amb alguns debats laterals que van acolorir aquests mesos, relativament grisos i esmoreïts, pel que fa a Can Zam. Però el que sí que es va canviar fou el planejament del 1986 per fer (això deien) l'equipament, davant per davant, de la Damm. Menjant-se un bon tros del parc de la primera fase, per cert. Tot i les presses, però, cap operador privat se'n va voler fer càrrec. I les presses deixaren lloc a l'oblit.

Bartomeu Muñoz, alcalde de Santa Coloma

El juny del 2002 Bartomeu Muñoz va substituir Manuela de Madre, que va deixar l'alcaldia. L'arribada de Bartomeu Muñoz va atiar encara més les discrepàncies entre la Plataforma i l'Ajuntament. La Plataforma molts cops ha enyorat el to dialogant de Manuela de Madre, que mai es negà a rebre'ls. El nou alcalde va afirmar a tort i a dret que de Can Zam ja se'n parlaria quan acabessin les obres del metro, i el departament de Serveis Territorials, abans d'aquell estiu, va informar les entitats que s'havia d'aprovar ràpidament un nou pla del marge esquerre del Besòs, tot incorporant-hi Can Zam. I que no hi havia prou temps per debatre gaire cosa. La gent se sentí enganyada. ¿No havíem quedat que tot allò relacionat amb Can Zam s'havia d'aturar fins que no acabessin les cotxeres i l'estació de la línia 9?

Si a això hi afegim que es va poder saber que també a Urbanisme s'estava treballant amb plànols que pretenien urbanitzar bona part del que hauria de ser la segona fase, s'entén que el que es volgués aleshores fos parar el primer cop. Setanta entitats (juny de 2002) van subscriure un document on demanaven que tot això s'aturés, i restés pendent d'un ampli debat ciutadà, semblant al que ja s'havia fet anteriorment, quan es presentà el pla de la Mancomunitat. Un cop, per cert, que es va aturar, ja que, al setembre del 2002, la comissió de govern de l'Ajuntament colomenc aprovà una declaració en què manifestà que:

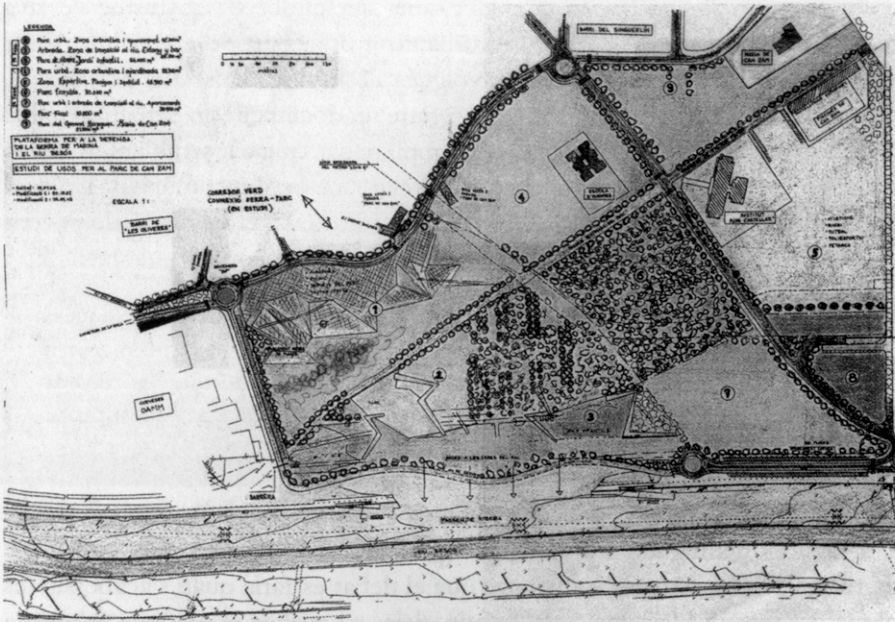
“es compromet a no promoure canvis en el planejament urbanístic d'aquesta zona (...) sense posar en marxa el mecanisme de participació que permeti arribar a un consens ciutadà tan ampli com sigui possible. (...)”. I que “es considera que la tardor del 2003 fóra un bon moment per tal d'encetar aquest procés participatiu».

L'acord, tot i la seva redacció ambígua i hipotètica era un avenç respecte a la posició mantinguda anteriorment pel PSC. Cal recordar que, en un ple municipal, Carme Moraira afirmava que el debat es faria quan s'acabessin les obres del metro. L'alcalde, més críptic, deia, en acabar el ple, que «s'obriria quan s'obris».

Saber què volen els ciutadans

La Plataforma no va voler deixar refredar la reivindicació ni l'empenta del treball que portaven a terme, de manera voluntària, molts ciutadans des de feia anys. En comissions creades en torn a Can Zam es treballava fermament per elaborar propostes i projectes que s'anaven concretant, amb l'assessorament de professionals amics. Les propostes, en ser exposades en nombroses reunions, van servir de base perquè els ciutadans en general, i en especial els que formaven part d'entitats veïnals, s'informessin del tema de Can Zam i diguessin què en pensaven. L'esforç dels membres de la Plataforma que va recórrer els barris i reunir tanta gent es va veure recompensat per l'interès que van mostrar el veïns. Moltes de les seves suggerències es van incorporar en el dibuix que la Plataforma va realitzar, segons els principals objectius de la reivindicació del “gran parc urbà, verd i frondós”.

En concret es tracta d'un parc ben connectat amb la ciutat, un parc al que les carreteres no hi entren, un parc dens, atractiu, amb els equipaments adients a la naturalesa d'un parc, on es mantenen els equipaments ja existent



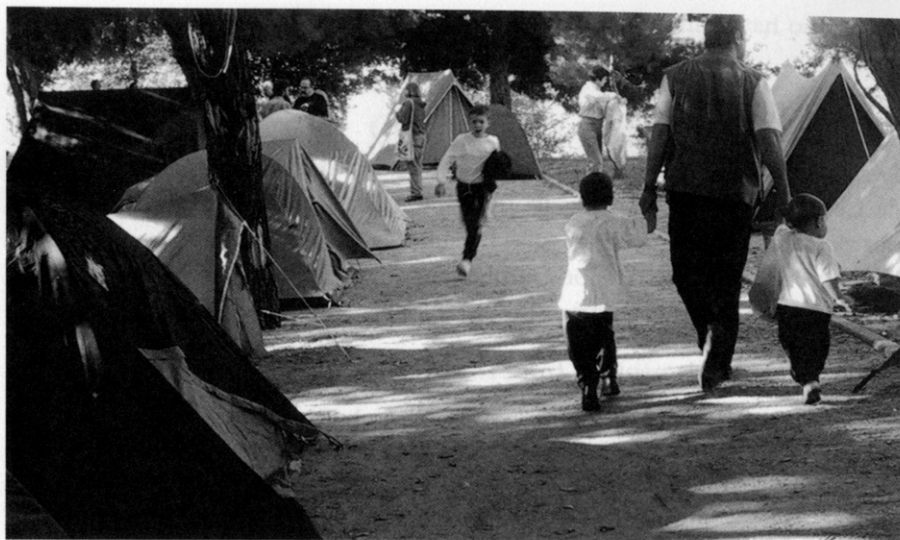
Projecte elaborat per la Plataforma, un cop feta la ronda pels barris

procurant, però, que l'arbreda ho integri bé al parc. Finalment, es dissenya un parc que serveixi de connexió de la muntanya amb el riu.

Primera acampada reivindicativa del parc

Les entitats volien aprofitar la proximitat de les eleccions municipals del 2003 perquè el PSC definís la seva posició. S'inicià un conflicte, que adquirí molta més intensitat a causa de la negativa de l'alcalde a qualsevol mena de diàleg amb la Plataforma.

La Plataforma reaccionà amb força i convocà una acampada reivindicativa als jardins Moragas. En el ple del mes de febrer del 2003, forçat per les entitats, tot aprofitant les possibilitats del Reglament de Participació Ciutadana, l'alcalde declarà solemnement que s'encarregaria a una comissió d'experts la redacció d'un avantprojecte. I que el debat es faria, però quan aquesta comissió tingués la seva feina enllestida.



Primera acampada reivindicativa de Can Zam, al parc Moragas

La comissió d'experts

La creació de la comissió d'experts va ser una maniobra hàbil que no aconseguí, però, desactivar totalment el conflicte. La Plataforma volia parlar d'altres temes pendents, i l'Ajuntament encara s'hi negava. Quins eren, aquests temes? La mala qualitat del passeig de Ribera, construït pel Ministeri de Foment; la limitació del trànsit al vial que, a hores d'ara, travessava Can Zam, tot creant un efecte barrera entre la primera fase del parc i el passeig, anteriorment esmentat; la discussió dels plànols elaborats per l'Ajuntament; la no autorització d'actes multitudinaris, com el festival Sevillanas, de Justo Molinero, mentre duressin les obres de la línia 9 del metro; la necessitat que es recuperin els espais verds de la primera fase, desballestats per aquestes obres, etc. Finalment, la reunió entre les entitats i l'alcalde es va fer, i quedà en taules. Algunes demandes foren ateses, ni que sigui parcialment, i altres restaren pendents.

Mes l'arribada de la campanya electoral, l'estiu, les eleccions catalanes a la tardor... va fer, de forma gairebé inevitable, que tot aquest enrenou quedés esmorteït.

Transcorreguts molts mesos després de la tardor del 2003 el debat promès

encara no havia tingut lloc. Per això la Plataforma tornà a la càrrega.

El debat necessari

I és en el si d'aquesta discussió de futur on cal situar de forma oberta el debat de Can Zam, de forma participativa, àmplia, sense cap impediment ni recel per part de ningú. Acceptant que la ciutat és cosa de tots i de totes i que la política i per tant les decisions també són col·lectives, aquest debat necessari en relació a Can Zam voldria dir concretar els temes pendents:

Canvi de planejament del front fluvial amb visió de conjunt.

Definició dels vials pendents i carretera de la Roca.

Eliminació del carrer Girona.

Relació i comunicació parc de Can Zam amb el Riu i la muntanya colomenca.

Millora de la primera fase.

Debat i projecte de la segona fase.

Situació dels veïns i veïnes del barri del Pilar.

I temes en relació al metro, l'accés a les cotxeres i d'altres temes.

5

Dictamen de la comissió d'experts. Darrers esdeveniments de la lluita a favor del parc

El dictamen dels experts (2005)

La comissió d'experts anunciada al ple de 29 de gener de 2003 la formen els arquitectes-urbanistes Josep Acebillo, Benedetta Tagliabue, Borja Carreras, Manuel Ribas Piera i el socioecòleg Ramon Folch. A presentar el dictamen amb la recomanació d'usos als terrenys de Can Zam han trigat més d'un any, tardança que ha servit per ajornar el debat ciutadà que reclamava la Plataforma. Finalment el diumenge 23 de febrer de 2005 Ramon Folch va donar a conèixer el dictamen en la sessió extraordinària del Consell de Ciutat, i l'Ajuntament va exposar el calendari del debat i de l'aprovació del projecte definitiu de Can Zam.

En la intervenció, Ramon Folch va remarcar que a Can Zam s'hi havia de fer un parc urbà i va descartar la conveniència de construir-hi habitatge. Eren unes afirmacions que sonaven molt bé a l'oïda, a més dites amb paraules convincents. També l'alcalde va dir el que els assistents volien sentir, que a Can Zam "Es farà el que els ciutadans vulguin".

Però el dictamen, un text text breu, és molt vague: s'exposen simplement unes idees generals acompanyant-ho d'un dibuix d'un plànol de Santa Coloma en què s'assenyalen els punts de la ciutat que, segons els experts, demanen ser descongestionats, i dur-hi el verd; text que es presta a interpretacions oposades.

El dictament aconsella estudiar el futur de Can Zam tenint a la mirada la globalitat de la ciutat, perquè el parc no pot sorgir com un bolet, aïllat del seu entorn. Però, com es llegeix al dossier de *Fòrum-Grama* de març de 2005, "la



Tiergarten (Berlín), on es troben els “intangibles” de què parla la comissió d’experts de Can Zam: el silenci, el contacte amb la natura...

sensació que hom treu del dictamen és que no afegeix res que ja no s’hagués estat dient”. Amb tot, conté dues propostes concretes que de seguida van despertar la crítica: el trasllat del camp de futbol de la Gramenet al parc, i que la carretera de la Roca passi pel mig del parc Moragas.

Qüestions de fons

Però la crítica més severa que es fa al dictamen és que la filosofia que ofereix, que en abstracte s’hi ha d’estar d’acord -com que el verd d’una ciutat no pot concentrar-se només en un lloc, o que abans de fer un parc s’ha de pensar si no serà una càrrega econòmica insostenible- en la pràctica abonen la tesi que sembla defensar l’Ajuntament: que cal “repartir” el verd per tota la ciutat, i que Santa Coloma no es pot permetre el “luxe” d’un gran parc.

El dictamen elogia els parcs grans pels “valors intangibles” que atresoren, i parla del silenci, del contacte amb la natura... I després de distingir les diverses menes de verd (el verd d’un parc i el que en diuen el verd de “proximitat”, que seria el que es troba a prop de casa en un jardí, en unes voreres, en una plaça) parla de la conveniència de no concentrar-lo sinó de “repartir-lo”.



Front Fluvial, Raval (agost 2005): operació que hauria de servir per esponjar el barri

Per tant, insinua que tenir un gran parc s'oposa a poder disfrutar d'una trama urbana verda. Evidentment, la Plataforma nega la relació d'exclusivitat, com si les dues coses no fossin compatibles: tenir un parc gran i frondós i, alhora, omplir de verd els barris.

Una altra recomanació del dictamen és la d'esponjar els llocs més densos de la ciutat, i insinua que per poder-ho dur a terme cal comptar com a comodí amb els terrenys de Can Zam. La Plataforma, que està d'acord amb l'esponjament, nega que per fer-ho calgui densificar Can Zam, i addueix les operacions que ja està fent l'Ajuntament sense recórrer a Can Zam, com la del front Fluvial del Raval, o la de les places de Santa Rosa i Fondo, llocs on allibera espais a base de construir-hi edificis alts, que no solament absorbeixen la població desallotjada de les cases baixes on viuen, sinó que n'augmenta la densitat.

L'atracció del parc

Tot i que el dictamen remarca l'excel·lent situació de Can Zam, en plena connexió per carretera i, d'aquí a poc, amb estació de metro en el mateix Can



Parc fluvial del Besòs, a tocar de Can Zam: l'èxit d'assistència d'un espai ben concebut

Zam, adverteix que un parc "allunyat" necessita d'equipaments que el facin atractiu i utilitzat. Aquest raonament ofereix en safata a l'Ajuntament la possibilitat de col·locar a Can Zam els equipaments que estimi oportuns. A això la Plataforma replica que l'atracció del parc bàsicament ha de procedir de la seva qualitat: de la seva extensió, de la seva frondositat, de la seva bellesa, a part que al mateix parc s'hi poden crear itineraris per conèixer la flora, o elements escultòrics i plafons ceràmics que expliquin la nostra història i que recordin les figures colomenques, i es pot convertir la masia en un centre cultural interessant com, per exemple, fer-ne un museu del nostre passat pagès...

Sens dubte, que s'opti per un gran parc o no, depèn també del valor que es doni als parcs; i del model de ciutat que hom tingui al cap. Però que la gent hi vagi o no, cal recordar que ja hi ha l'institut Puig Castellar, l'Escola d'Idiomes, les piscines i diverses instal·lacions esportives que atrauen molta gent, especialment gent jove. I ¿qui pot dir que un bon parc no serà usat els dies de cada dia per la ciutadania, com ocorre amb el parc Fluvial, i en especial per les nombroses escoles de Santa Coloma?

El dictamen ens adverteix "paternalment" que tinguem compte a no agafar-nos els dits fent un gran parc, molt bonic, que després no puguem sostenir. Sembla que els experts "obliden" que l'adquisició dels terrenys de



Parc Moragas, maig de 2005: debat en la segona acampada organitzada per la Plataforma en defensa de la Serra de Marina, el Riu i Can Zam

Can Zam la va fer la Mancomunitat de Municipis i que el parc és de titularitat metropolitana; per tant, que les despeses que generi les haurà d'assumir la Mancomunitat. ¿No són ja les institucions supramunicipals les que es fan càrrec del parc Fluvial i del parc de la Serra de Marina?

D'altra banda, és just que sigui així. Santa Coloma exporta molta mà d'obra i paga moltes hores de lleure a l'exterior, a Barcelona i a l'àrea metropolitana, on deixa els beneficis que se'n deriven, mentre que aquí hem d'atendre a les despeses que generen aquests ciutadans. Seria incomprendible que el riu Besòs es convertís en una frontera que impedisís l'entrada de diner, mentre a Barcelona -en part amb el diner dels colomencs- es creen parcs grans i d'acurat disseny.

Insistència en el debat

La Plataforma ha rebut el dictamen amb certa satisfacció perquè ha servit per desembussar el tap, al menys inicialment. Però reclama que la presentació de les opinions dels experts i del debat no la faci només l'Ajuntament, perquè en dona tan sols la seva versió, cosa que pot induir els oients a decantar-se pel plantejament oficial sobre la utilització dels terrenys de Can Zam.



Concentració a Can Zam per assistir al festival de Tele-Taxi

De fet, la manera com s'està portant la primera fase del debat demostra prou clarament la poca voluntat de l'Ajuntament a fer un debat seriós, obert i participatiu. Quan en la sessió de febrer de 2005 va presentar el dictamen de la comissió d'experts va anunciar un calendari que abraça tres fases: la primera, del 17 de febrer al 9 d'abril i les altres dues, amb dates sense fixar, en què la primera -la de la presentació- ha quedat circumscrita al Consell de Ciutat, a un grup de veïns i veïnes elegits aleatòriament i a l'ACI (Agrupació Colomense del Comerç i la Indústria) i al CEP (Centre Excursionista Puigcastellar). Es tracta, per tant, d'una presentació a una franja poblacional mínima, amb la sola interpretació oficial. El mateix Consell de Ciutat ho va assenyalar i la petició d'un debat en què la participació s'obri als barris i a les entitats, recuperant el model de la primera fase, va ser la reclamació que va comptar amb major consens per part dels participants al consell. Silenciar les altres veus i, en especial, la de les persones que durant tants anys han estat pensant i lluitant en favor del gran parc urbà, verd i frondós és una atemptat a la democràcia i una estafa a l'opinió pública.

Segona acampada reivindicativa al parc Moragas (2005)

La tarda del dissabte 21 de maig últim el parc Moragas es va omplir de tendes de campanya, en la segona acampada que la Plataforma organitzava per reivindicar el parc de Can Zam i a més, aquest cop, per l'íntegra preservació del parc Moragas. A la xerrada que es va celebrar sota les copes de les tipuanes va assistir-hi un públic nombrós, entre el qual hi havia la responsable de Serveis Territorials de l'Ajuntament, Carme Moraira, fet que els assistents van veure amb satisfacció. També s'hi aplegaren molts membres de les entitats que s'agrupen en la Plataforma en Defensa de la Serra de Marina, el riu Besòs i Can Zam, i gent vinguda de la ciutat, sobretot del barri de Singuerlín, aquestes alertades pel projecte de fer passar la carretera de la Roca pel mig del parc Moragas.

En la xerrada de diumenge es va explicar la història de la reivindicació de Can Zam i la història de la Plataforma, que ha hagut de mobilitzar-se per defensar la Serra de Marina, el riu, Sant Jeroni de la Murtra i, darrerament, Can Zam. I es va comentar el dictamen dels experts i les propostes de la Plataforma. Els assistents en les seves intervencions van expressar la indignació per haver de defensar, amb tant d'esforç, una aspiració que ve de lluny, quan es confiava que amb la democràcia la victòria estaria assegurada.

Propostes de la Plataforma

Acabada la xerrada es va repartir als assistents un full que contenia, resumides, les propostes de la Plataforma per aquesta última etapa de la reivindicació del parc de Can Zam. Són aquestes:

- 1 - la immediata posada en marxa d'un autèntic debat sobre Can Zam, obert a tota la població;
- 2 - la millora de la part del parc que ja està feta;
- 3 - el tractament dels terrenys de Can Zam en la seva globalitat, mantenint el que s'ha fet en la primera fase, amb els equipaments esportius i docents que ja hi ha, lligant-ho al conjunt del parc amb un increment de verdor i, sobretot, amb la transformació de la part central dels terrenys (el barri del Pilar), en el veritable cor frondós del parc;
- 4 - la salvaguarda integral del parc Moragas i,

5 - la no construcció de cap mena d'habitatge a Can Zam.

En el decurs de la xerrada es va remarcar que el parc urbà, gran, verd i frondós és un deute que en justícia s'ha de pagar a la ciutadania; i que serà una profunda requalificació de Santa Coloma, que tindrà un efecte estimulant de l'autoestima dels colomencs i de la seva identificació amb la ciutat.

El parc, un repte de futur

Per una ciutat com Santa Coloma, una de les més denses de Catalunya, la necessitat d'espais que facilitin la relació humana en un marc tranquil i agradable es fa evident, i és del tot imprescindible, espais que alhora siguin llocs d'esbargiment. De fet, el desgavell urbanístic que va originar l'especulació dels anys 60-70 va deixar ben pocs espais lliures, i a més, va donar pas a una ciutat estreta i bigarrada. Els pocs solars una mica extensos que es van escapar de l'especulació han hagut de ser salvats mitjançant la mobilització popular.



Logo
creat per Peponio,
identitari del movi-
ment
per Can Zam



El verd del parc afavorirà l'amor per les plantes, i farà que els ciutadans exigeixin un major enjardinament de la ciutat

Un parc en la ciutat és un espai per passejar, per entrar en contacte amb la natura, és un àmbit que permet que les persones es retrobin amb elles mateixes i un lloc en què, a més de compartir l'amistat, es poden viure actes culturals en comú.

No hi ha cap ciutat important que no tingui el seu parc. Citem, com a exemple, els mítics Hyde Park, Bois de Bologne, el Retiro, la Ciutadella, la Villa Borghese, el Tiergarten... Només a Barcelona hi ha ja 37 parcs: 5 temàtics, 14 històrics i 7 forestals. I a les ciutats de l'àrea barcelonina n'hi ha una bona pila més: Castelldefels té el parc del Castell, Gavà el parc Calamot, Viladecans el de Torre Roja, el Prat de Llobregat el parc Nou, Cornellà el parc de Can Mercader, Sant Joan Despí els dos parcs de Font Santa, Sant Feliu de Llobregat el de Torrebonica,, Esplugues de Llobregat el parc Vidalet, Sant Boi de Llobregat, la Muntanyeta, l'Hospitalet de Llobregat els parcs de les



Assemblea de la Plataforma al local de l'Ateneu Popular Julia Romera

Planes i Bellvitge, Sant Adrià de Besòs el parc Litoral, Badalona els parcs Can Solei, el Caritg i, compartit amb Sant Adrià de Besòs i Santa Coloma, el parc del Molinet.

Des de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana es du una política d'assistència i sosteniment d'aquests parcs perquè se n'aprecia el seu valor. L'increment demogràfic dels nostres dies, tant a nivell mundial com local, reclama la preservació de més zones lliures, exemptes d'edificació i dedicades al verd, per tal d'aconseguir la millora de l'habitabilitat de les ciutats i la regeneració de l'aire que respirem.

Santa Coloma té ara l'oportunitat d'avançar en la política mediambiental convertint els terrenys de Can Zam en un parc verd i frondós. La consciència de fruit d'un espai d'alta qualitat revertirà en un augment de l'exigència ciutadana de no limitar el verd al parc, sinó de dur-lo als carrers, a les places i als jardins; fins i tot als balcons de les cases.

Parlem d'un parc gran i frondós. La gent que no ha fet amidacions a Can Zam pot imaginar que aquells són uns terrenys enormes, en què tot hi cap.

Però la veritat és que just si fa 30 hectàrees, de les quals 10 ja estan ocupades pels equipaments escolars i esportius. Si a les 20 hectàrees restants s'hi construeix més, el terreny que quedarà per a zona verda amb prou feients si es podrà qualificar de veritable parc. En menys de 20 hectàrees (en què hi haurà camins, l'estany, places i zones d'esbargiment) no hi hauria prou espai per crear una zona densa i fer que el parc sigui frondós.

Edició d'una auca i del llibre de Can Zam

En l'acampada darrera al parc Moragas es presentà una auca dedicada a la lluita pel parc de Can Zam, amb dibuixos d'Emi Lorenzo i rodolins de Francesc Banús. L'auca s'ha imprès amb blanc i negre, excepte l'última vinyeta, que es pot repartir com una enganxina. L'Emi explicà l'elecció del blanc i negre pel seu estat d'ànim, que definí de pessimista i desesperançat - fins ara -, respecte del final de la llarga lluita que venim sostenint per disfrutar del gran parc urbà. Però la darrera vinyeta, que és una explosió de color -va dir- ve a ser una esclatxa oberta a l'esperança en la victòria, esperança que li ha fet sentir l'entusiasme dels qui reclamen el parc

També durant l'acampada es donà a conèixer que s'està confegint un llibre -que ara tens a les mans- que recull la història de Can Zam: des dels remots temps de quan era una propietat agrícola fins avui; resumint les efemèrides de què ha estat escenari i, sobretot -ja en els darrers temps-, la llarga lluita de tantes persones i entitats de Santa Coloma per aconseguir que es faci el parc de Can Zam.

Els membres de la Plataforma en defensa de la Serra de Marina i Can Zam creiem que ha valgut la pena fer el llibre perquè en uns temps en què s'alcen moltes veus arreu de Catalunya en contra de l'abús de la urbanització del territori i de la seva degradació, la lluita de Can Zam, tant per l'extensió del terreny que es reivindica com pel temps que fa que dura la mobilització popular, s'ha convertit en exemple paradigmàtic de la defensa del territori. O, dit amb altres paraules, de l'esforç per fer unes ciutats més agradables i més humanes, per viure-hi.

APÈNDIX NÚM. 1

Cronologia

1641

Primeres referències a la masia de Can Zam, coneguda aleshores com a mas Calbó.

1650

Sota el roure de can Zam es celebra una sessió del Govern de Catalunya en el transcurs de la Guerra dels Segadors.

1724

La casa es coneix com a mas Planella, propietat dels Comtes de Llar.

1810

El masover de la masia és Bartomeu Busquets, conegut com a Zam; acabarà donant el nom al mas i a les terres.

1860

Els terrenys i la masia passen a ser propietat de l'Hospital de la Santa Creu, de Barcelona.

1930

S'edifiquen alguns habitatges, seran coneguts com cases d'en Carabassa. Posteriorment s'anomenarà barri d'en Bayà i, finalment, barri del Pilar.

1945

Amb l'ampliació de la carretera de la Roca malmeten el vell roure de can Zam, que serà tallat.

1953

El Pla Comarcal de Barcelona qualificava els terrenys de Can Zam de zona agrícola.

1964

Els canvis de planejament del Pla Comarcal preveuen acollir a Can Zam un polígon industrial, equipaments i habitatges.

1971

L'Ajuntament decideix destinar la major part dels terrenys de Can Zam a blocs de pisos i zona industrial, i complementa el traçat viari.

1975

El consistori empara a les empreses immobiliàries en front de les entitats veïnals que volen aturar les edificacions. Deu regidors i l'alcalde voten en contra de destinar el 100% de l'espai a parc i equipaments.

1976

El dia de Reis un miler de veïns es manifesten en cercavila per reivindicar el gran parc, i són dissolts per la policia.

1977

L'Ajuntament demana la requalificació dels terrenys per a zona verda i equipaments.

1978

Es dona a conèixer el Pla Popular que reivindica Can Zam com a gran parc de la ciutat.

1979

Amb l'Ajuntament democràtic, l'urbanista Manuel Ribas i Piera redacta un primer avantprojecte del futur parc.

1981

S'inauguren els jardins del General Moragas, que són els primers terrenys de Can Zam convertits en zona verda.

1991

El Pla Estratègic Santa Coloma 2000 demana un espai lúdic complementari a la zona verda i l'esportiva, i manté Can Zam com el gran parc de la ciutat.

1992

Els terrenys passen a ser de titularitat pública amb la signatura d'un conveni entre la Mancomunitat de Municipis, l'Ajuntament i la propietat.

Neix la Plataforma en defensa de la Serra de Marina, el riu Besòs i Can

Zam, que aglutinarà a una seixantena d'entitats per demanar, entre d'altres reivindicacions, un parc urbà, verd i frondós.

1993

La Feria de Abril de la FECAC es comença a celebrar a can Zam.

S'acorda l'expropiació del barri del Pilar.

1996

S'inicia el debat ciutadà per la primera fase del parc. Entitats, partits polítics i institucions presenten els seus projectes.

1999

Inaguració de la primera fase del parc, que fa deu hectàrees.

2000

S'aprova el projecte de traçat de la línia 9 del metro; can Zam acollirà l'estació d'inici i les cotxeres.

2002

Acampada reivindicativa convocada per la Plataforma en defensa de la Serra de Marina, el riu Besòs i Can Zam als Jardins Moragas.

2003

L'Ajuntament, en plena demanda d'un debat popular sobre Can Zam, anuncia que una comissió d'experts urbanistes informarà sobre els possibles usos dels terrenys, i es postposa, en espera de tenir el dictamen dels experts.

2005

El 18 de febrer la comissió d'experts lliura el dictamen a l'Ajuntament i el consistori el dona a conèixer al Consell de Ciutat, a un grup de ciutadans elegits aleatòriament i a alguna entitat colomenca.

Les entitats de la Plataforma tornen a acampar al parc Moragas. Es reparteix una auca sobre Can Zam i s'anuncia la publicació d'un llibre, també sobre Can Zam.

Escanejat per Gramenet.tv

APÈNDIX NÚM. 2

Bibliografia

Llibres:

- Ajuntament de Santa Coloma:** *Manual per al debat. Pla Estratègic.* (1989).
- Ajuntament de Santa Coloma:** *Aportaciones al Debat 2000,* (1990).
- Ajuntament de Santa Coloma:** *Parc de can Zam i Parc Fluvial del Besòs, guia d'usos-guia cívica,* (2000).
- Bianco, Coque,** *Projectes,* Ajuntament de Santa Coloma, 1987.
- Galobardes, Jaume:** *El llibre de Jaume Galobardes, crònica del seu temps,* Ajuntament Santa Coloma, 1992.
- López Ródenas, Marcelo:** (1982). *Historia Social de la Santa Coloma Moderna, 1954-1979.* (1982).
- Madueño Palma, Eugeni:** *Xavier Valls. L'arquitecte de la solidaritat.* CEUMT, Barcelona, 1998.
- Navarro, Ferran:** *Periferia o marginalitat. Tres anys d'urbanisme municipal a Santa Coloma, 1984-1987,* Ajuntament de Santa Coloma, 1987.
- Navarro, Ferran:** *Ciutat dibuixada-Ciutat construïda, 1987-1991.* Ajuntament de Santa Coloma, 1991.
- Soteras, José:** *El Plan Comarcal de 1953,* Col·legi Oficial d'Arquitectes de Catalunya i Balears, 1977.
- Valls i Bauzà, Xavier-Maria José Olivé-José M. Faúndez-Alfredo Pastor:** *Estudio sobre la situación social y urbana de Santa Coloma de Gramenet y propuesta para un Plan de Alternativas, (Plan Popular),* Santa Coloma, 1978., text dactilogràfic, Biblioteca Central de Santa Coloma de Gramenet.
- Vilaseca i Segalés, Joan:** *Història de Santa Coloma durant el segle XIX,* Santa Coloma, 1987.

Diaris i Revistes:

Àgora, (període 1994-2005).

Barcelona Verda. Ajuntament de Barcelona, (any 2002)

Debat, butlletí del Pla Estratègic Santa Coloma 2000, (període 1990-1991).

Diario de Barcelona, (període 1979-1981).

El Correo Catalán, (període 1979-1981).

El Noticiero Universal, (any 1981).

El Periódico de Catalunya, (període 1981-1998)

El Punt, (període 1992-2005).

L'Estelada de Santa Coloma. Butlletí d'ERC, (període 2004-2005).

Fòrum-Grama, (període 1996-2005).

Grama, (període 1969-1983).

Gramanet, (any 1972).

Infograma. Butlletí Ateneu Popular, (període 2002-2005).

La Vanguardia, (període 1967-2005).

La Rosa de Santa Coloma. Butlletí PSC, (any 2005).

L'Ajuntament Informa, (període 1979-2003).

Més/coloma, (període 1992-1996).

Puigcastellar. Butlletí del CEP, (període 1985-2005).

SC revista, (període 2001-2003).

ÍNDEX

Pròleg, pàg. 5

Agustina Rico

Capítol 1, pàg. 7

Dels orígens a les primeres mobilitzacions veïnals

Capítol 2, pàg. 21

Moviment popular i adveniment de la democràcia; el Pla Popular i el Pla Estratègic

Capítol 3, pàg. 31

De l'adquisició dels terrenys de Can Zam fins a la primera fase del parc

Capítol 4, pàg. 43

Primera fase del parc.
La comissió d'experts.
El debat aturat s'ha de reprendre

Capítol 5, pàg. 55

Dictamen de la comissió d'experts,
Darrers esdeveniments de la lluita a favor del parc de Can Zam

Apèndix núm. 1, pàg. 67

Cronologia

Apèndix núm. 2, pàg. 71

Bibliografia



“Aquestes pàgines expliquen l’admirable lluita ciutadana de trenta anys per recuperar Can Zam. Narren la tenaç persecució d’un somni que es mesura en unes poques hectàrees”.

del Pròleg d’AGUSTINA RICO

Escanejat per Gramenet.tv